

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra občanské výchovy a filosofie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Výročí 17. listopadu 1989 ve výuce ZŠ
Remembrance of 17th November 1989 in Primary Education
Bc. Ondřej Nejedlý

Vedoucí práce: PhDr. Ondřej Lánský, Ph.D.
Studijní program: Učitelství pro střední školy (N7504)
Studijní obor: Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro základní školy a střední školy dějepis — základy společenských věd

Odevzdáním této diplomové práce na téma *Výročí 17. listopadu 1989 ve výuce ZŠ* potvrzuji, že jsem ji vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Říčanech 04. prosince 2021

Rád bych zde jako prvním poděkoval panu PhDr. Ondřeji Lánskému Ph.D. za jeho laskavý a trpělivý přístup, za jeho odborné vedení této práce a v krizových momentech i velkou časovou flexibilitu, jež mi věnoval. Mnohokrát děkuji Mgr. Kateřině Matoušové, která této práci i mě věnovala svůj čas, jako korektorské oko. Stejně tak děkuji i Mgr. Kateřině Círové Dis., která mi je pedagogickým partnerem, se kterým je radost spolupracovat na jakékoli úrovni. V neposlední řadě děkuji své rodině, svým přátelům, kteří mi byli oporou.

ABSTRAKT

Tato práce se zabývá problematikou výročí 17. listopadu, a to konkrétně z pohledu výuky na základní škole v Kunraticích. V první části se čtenář stručně seznámí se školním kurikulem a jeho vývojem, se zakotvením projektového vyučování a podpory tohoto způsobu výuky na ZŠ Kunratice. V další části práce je uvedena analýza událostí 17. listopadu roku 1939 a roku 1989, nahlížení na tyto události z pohledu současnosti a generalizace, vymezení klíčových pojmů a faktů z didaktického pohledu. Hlavní část práce se zabývá následnou přípravou projektového vyučování na toto téma s aplikací ve vlastní výuce a vyhodnocením dopadů realizované výuky. Výsledkem této práce jsou dva případy projektové výuky, včetně postupu při přípravách a tvorbě metodiky z pohledu člena přípravného týmu, vedoucího týmu a následně i z pohledu třídního učitele, který samotnou výuku realizuje ve své třídě. Oba případy projektové výuky byly realizovány po sobě jdoucích školních rocích 2020 a 2021, přičemž v prvním případě se jedná o realizaci formou on-line projektového vyučování za jeden den a v případě druhém pak dvoudenní projektové vyučování.

KLÍČOVÁ SLOVA

17. listopad 1989, demokracie, metodika, občanská společnost, projektová výuka, Sametová revoluce, totalita, základní škola, školní vzdělávací plán, hnízda gramotností, Padlet, žáci, on-line výuka, přípravný tým, expertní pedagogická skupina

ABSTRACT

This thesis is focused on the issue of the anniversary of November 17, specifically from the point of view of teaching at the primary school in Kunratice. In the first part, the reader is briefly acquainted with the school curriculum and its development, the anchoring of project teaching and support of this method of teaching at Kunratice Elementary School. The next part of the work consists of an analysis of the events of November 17, 1939 and 1989, scrutinizing these events from the present perspective, and subsequent generalization of the topic with concepts and facts from a didactic perspective. The main part of the work deals with the preparation of project teaching on the mentioned topic with applying methods of self-teaching and evaluation of the impact of the project. The result of this work are two cases of project teaching, including the process of preparation and development of methodology from the perspective of a member of the preparatory team, team leader and then from the perspective of a class teacher who implements the teaching in his class. Both the cases of project teaching are implemented in successive school years 2020 and 2021, while in the first case it is an implementation in the form of an online project teaching in only one day and in the second case two-day full-time project teaching.

KEYWORDS

17 November 1989, civil society, democracy, elementary school, methodology of teaching, project-based learning, totalitarianism, Velvet revolution, elementary school, school curriculum, literacy nests, Padlet, pupils, online teaching, preparatory team, expert pedagogical group

Obsah

Úvod	7
1 Stručné představení ŠVP ZŠ Kunratice	9
1.1 Historie vzniku současného kurikula školy	9
1.2 Současná podoba kurikula školy	12
1.3 Pojetí projektové výuky na ZŠ Kunratice	21
2 Analýza didaktického obsahu učiva	23
2.1 Historický kontext	23
2.1.1 Rok 1939: období pod hákovým křížem	23
2.1.2 Cesta k listopadu 1989	25
2.2 Současný společenský diskurz	34
2.3 Generalizace tematického celku	36
2.4 Klíčové pojmy	38
2.5 Klíčová fakta	38
2.6 Návrh aktivity	38
3 Tvorba a realizace projektového dne 2020	41
3.1 Příprava z pozice člena týmu	41
3.2 Realizace v praxi	44
3.2.1 Příprava z pozice třídního učitele	44
3.2.2 Realizace	46
3.3 Reflexe celoškolní	50
4 Tvorba a realizace projektového týdne 2021	53
4.1 Příprava z pozice vedoucího týmu	53

4.1.1	Vymezení cílů.....	53
4.1.2	Tvorba metodiky a časové rozvržení.....	55
4.2	Realizace v praxi.....	61
4.2.1	Příprava z pozice třídního učitele	61
4.2.2	Realizace.....	63
	Závěr.....	66
	Citované zdroje.....	70
	Seznam příloh.....	75

Úvod

Hlavním cílem této práce je představit koncepci vyučování o vybrané významné historické události, konkrétně o výročí 17. listopadu, následně i příprava praktické aplikace analýzy učiva a realizace výuky na toto téma ve dvou režimech vyučování: a to sice (1) v režimu on-line projektového vyučování a (2) ve standardním prezenčním projektovém vyučování. Jelikož je základní škola Kunratice institucí, kde již čtvrtým rokem učím, je tedy potřeba uvést filozofii školy, orientaci na různé metody učení a zakotvení určitých forem výuky v návaznosti na řízení celé školy od její restrukturalizace a reorientace, která je odstartována novým vedením. Zároveň tím popíšu prostředí, ve kterém praktická část výuky proběhne a ze kterého vycházím. Současně může tato kapitola sloužit jako inspirace dobré praxe..

Text práce je strukturován do čtyř kapitol. V první kapitole se věnuji vývoji a současnému stavu vzdělávání na ZŠ Kunratice. Důvodem je ukázka toho, jaké škola (ZŠ Kunratice) nabízí možnosti a nástroje pro přípravu výuky pomocí spolupráce pedagogických pracovníků, z čehož vychází pak samotná praktická část této práce a samotná příprava a realizace dvou projektových dnů. Pozornost zde bude věnována zejména tvorbě, revizím a inovacím školního vzdělávacího plánu ZŠ Kunratice a současně s tím i zakotvení projektového vzdělávání. Zmíněna bude i podpora učitelů v tomto specifickém způsobu vedení výuky. Ve druhé kapitole se budu zabývat analýzou didaktického obsahu učiva tématu výročí událostí 17. listopadu roku 1939 a 1989, přičemž v první podkapitole se pokusím zachytit historický kontext, rozdělený na dva odstavce: období roku 1939 a roku 1989. V druhé podkapitole se pokusím zachytit možné náhledy na otázku „*co nám přinesla Sametová revoluce?*“ a následně se pokusím o generalizaci tematického celku, nabídnu také klíčové pojmy a fakta potřebná k plnému a celkovému porozumění tomuto tématu. Závěrem této kapitoly je vytvoření modelové lekce na téma *17. listopad 1989*. V kapitole třetí se zaměřím na přípravu a tvorbu konkrétní výuky v rámci projektového dne zaměřeného na oslavu výročí 17. listopadu v roce 2020 na ZŠ Kunratice, na které jsem pracoval jednak z pozice člena přípravného týmu a jednak z pozice třídního učitele, který měl aplikovat připravené metody ve vlastní výuce. V poslední části této kapitoly se pak zaměřím na celoškolskou reflexi proběhlého projektového dne, kdy krátce zmapuji cesty, kterými se vydali kolegové, učitelé ostatních ročníků. Ve čtvrté, závěrečné

kapitole se pak budu zabývat stejnou problematikou, avšak s ročním odstupem, kdy jsem jako vedoucí přípravného týmu koordinoval projektové vyučování a připravil školní metodiku k výročí 17. listopadu na ZŠ Kunratice. Samotnou realizaci této metodiky jsem provedl ve stejné třídě, kde jsem také třídní učitel. V závěru této práce shrnu, zda byly postupy při přípravě obou realizací projektového vyučování úspěšné. Hodnocení provedu z hlediska člena přípravného týmu i třídního učitele, a navíc porovnáám oba případy projektové výuky z roku 2020 a 2021. Zaměřím se přitom na z mého pohledu klíčové momenty proběhlé projektové výuky. Výsledkem tohoto srovnání budou návrhy možných vylepšení a zefektivnění výuky.

1 Stručné představení ŠVP ZŠ Kunratice

Motto školy:

„Když si vybereš tuto školu, setkáš se s příjemným, téměř rodinným prostředím, individuálním přístupem a neobyčejným pochopením učitelů. Školní program je orientován na tebe, respektuje tvé osobní maximum a individuální potřeby. Můžeš se vzdělávat s pomocí nejmodernějšího vybavení a účastnit se řady zajímavých aktivit.“¹

V následujících subkapitolách 1.1 a 1.2 pracuji s informacemi z diplomové práce Mgr. Kateřiny Círové s názvem *Tvorba školního vzdělávacího programu pro obor výtvarná výchova*.² Tuto práci jsem si vybral jako zdroj těchto dvou subkapitol z toho důvodu, že práce vznikala simultánně s revizí ŠVP ZŠ Kunratice 2013, kdy školním koordinátorem pro tvorbu nového ŠVP byla právě Kateřina. Jen těžko by se mi tedy hledal větší odborník či erudovanější odborná práce, na tento konkrétní školský dokument, resp. historii jeho vzniku.

1.1 Historie vzniku současného kurikula školy

Od počátku působení nového vedení školy, které lze vymezit příchodem současného ředitele Mgr. Ing. Víta Berana³ a jeho týmu v roce 2006, je celý pedagogický sbor veden k efektivní, a profesionální práci, která je založená na konstruktivistické výuce. To vše má za cíl zefektivnit učení žáků a na druhé straně zároveň rozvíjet osobní pedagogický potenciál učitele. Důležitým aspektem pro vedení bylo vytvořit podmínky, které by vedly k rozvoji *kultury školy*⁴ v oblasti mnohostranného učení (žáků, pedagogů i vedení samotného). Za velmi důležitý krok určitě lze považovat i otevření dialogu mezi školou a rodiči, kdy se vedení zasloužilo o vybudování platformy pro sdílení s rodičovskou komunitou, jejíž záměr

¹ Králová, Olga a Beran, Vít. Základní škola Kunratice. *O škole*. [Online] 8. únor 2016. Citace: [15. listopadu 2021.] <https://www.zskunratice.cz/skola/o-skole>.

² Círová, Kateřina. *Výtvarná výchova ve školním vzdělávacím programu pro 2. stupeň základní školy*. Praha, 2019. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra výtvarné výchovy. PhDr. Leonora Kitzbergerová, Ph.D.

³ Medailonek pana ředitele na stránkách ZŠ Kunratice: <https://www.zskunratice.cz/web/kontakty/vit-beran.46>.

⁴ Pojem školní kultura se u nás zabývá například Milan Pol. Více k tématu viz: Berg, Gunnar et al. *Kultura školy: příspěvek k výzkumu a rozvoji*. Brno: Masarykova univerzita, 2005.

byl jak informativní (umožnit rodičům nahlédnout do celého procesu změn, které na škole vedení zavedlo a zavádí), tak začleňující (doslova v tom smyslu, že se rodiče mohli a mohou stát součástí školní kultury). Díky nové orientaci školy na profesní rozvoj pedagogického sboru, a komplexním proměnám ve strategii učení se do popředí ještě více stala podpora učení žáka (učící cíle, důkazy o učení) a začaly se více sledovat dopady výuky v běžné praxi (realizoval se v podstatě model učící se organizace,⁵ který se opíral o *Rámeček profesních kvalit učitele*).⁶ Během roku 2010 se ZŠ Kunratice stala pilotní školou projektu *Pomáháme školám k úspěchu*⁷(dále PŠÚ). Právě v intenzivním rozvoji kolegiální podpory (doslova komunitě profesního učení)⁸ lze hledat velkou míru rozvoje školní kultury. Cíl projektu PŠÚ se v průběhu času vyvíjel, stejně jako spolupráce se školními organizacemi. Dnes je cíl tohoto projektu definován mottem: „*Každý žák se učí naplno a s radostí a své učení si řídí.*“⁹ a pro jeho naplnění je tedy žádoucí, aby učitel porozuměl (individuálním) potřebám každého žáka. To samo o sobě na učitele klade vyšší nároky, právě ve smyslu rozvíjení vlastních pedagogických dovedností, na což opět vedení reagovalo již výše popsanou podporou pedagogické spolupráce. Zároveň od doby, co přišlo nové vedení (2006) prochází pedagogický sbor pravidelně řadou workshopů, výcviků a dlouhodobých kurzů v oblasti rozšiřování pedagogických dovedností, lze jmenovat např. kurz kritického myšlení, kurz typologie osobnosti MBTI, kurz formativního hodnocení, a řadou dalších. Velmi podstatné a zařité v kultuře školy je to, že vedení dbá na zachování této vzdělanosti pedagogického sboru i v případě nástupu nových kolegů, a tak je zachována kontinuita profesního vzdělávání, přičemž učitelé, kteří již mají všechny stupně konkrétních kurzů za sebou, se po čase mohou stát (zpravidla se stávají) lektory těchto kurzů, a následně pak působí ve škole jako tzv. *interní mentoři* či *interní leaderi*. Spolupráce mezi jednotlivými učiteli

⁵ Více k tématu viz: Pol, Milan. *Škola na cestě k učící se organizaci*. Orbis Scholae, Praha: UK v Praze, Pedagogická fakulta, 2008, roč. 2, č. 3, s. 7-22.

⁶ Více viz: http://www.nuov.cz/uploads/AE/evaluacni_nastroje/08_Ramecek_profesnich_kvalit_ucitele.pdf.

⁷ Projekt, který propojuje síť veřejných základních škola, který iniciovala a dlouhodobě podporuje THE KELLNER FAMILY FOUNDATION (rodinná nadace manželů Kellnerových). Viz: <http://www.kellnerfoundation.cz/pomahame-skolam-k-uspechu/>.

Více k tématu viz: Novotný, Petr; Pol, Milan; Hloušková; Lazarová, Bohumíra a Sedláček, Martin. *Škola jako komunita profesního učení*. In Kaščík, Pupala, Ondrej Branislav. *Škola – statický element v sociálnedynamike*. Bratislava: IuraEdition, 2011. s. 248-25.

⁸ Více k tématu viz: Novotný, Petr; Pol, Milan; Hloušková; Lazarová, Bohumíra a Sedláček, Martin. *Škola jako komunita profesního učení*. In Kaščík, Pupala, Ondrej Branislav. *Škola – statický element v sociálnedynamike*. Bratislava: IuraEdition, 2011. s. 248-25.

⁹ Viz: <https://www.kellnerfoundation.cz/pomahame-skolam-k-uspechu/projekt/o-nas>.

pedagogického sboru či celého sboru a vedení školy vychází z modelu „3 S“, což je zkratka pro:

- společné plánování,
- společnou výuku,
- společnou reflexi.¹⁰

Z čehož pak vychází i formy učení, které se na škole aplikují, jmenovitě tedy metoda párové výuky,¹¹ blokové výuky a projektové výuky, přičemž tato diplomová práce se bude ve své praktické části pohybovat v průniku všech tří jmenovaných forem výuky. V součinnosti s tím jsou učitelé zvyklí (a vedení školy je v tomto ohledu maximálně podporuje) plánovat a spolupracovat jak na ročníkové úrovni, tak i v rámci skupin předmětů, čímž se škola snaží podporovat *učení v souvislostech*.¹² Školou aktuálně využívaný koncept lze vizualizovat jako model učení žáka na přiloženém schématu badatelského cyklu (vychází z profesního učení od Helen Timperly, upravené Hanou Košťálovou v rámci projektu PŠÚ),¹³ kde se sleduje růst profesního učení a dopady učení na žáka. Inspiraci škola opět načerpala během dlouhodobého zapojení v projektu PŠÚ.

¹⁰ „3 S“ forma kolegiální podpory – projekt SPIRÁLA, reg. č. CZ. 1. 07/1. 3. 00/48. 0046 pracovní materiál pro vzdělávací program LETNÍ ŠKOLA PRO UČITELE vychází ze zjištění Johna Hattie (srov. s Hattie, John A. C. *Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement*. New York: Routledge, 2009), model zpracovaný H. Košťálovou (Košťálová, H., 2012. *Párová výuka obecně* [Online]. Alice Škvárová 24. října 2012. Citace: [24. ledna 2015]). Dostupné z: <http://www.zskunratice.cz>.

¹¹ Více k tématu viz: Beran, V., Doležalová, V. *Sborník příspěvků praxe kolegiální podpory formou párové výuky*. Kamarádi vzdělávání. Nadační fond České bankovní asociace na podporu vzdělávání. <http://www.zskunratice.cz/files/items/7864/files/cba-sbornik-kolegialni-podpora-formou-parove-vyuky-fin.pdf>.

¹² Více o metodě zde: <https://gramotnosti.pro>.

¹³ Hana Košťálová je bývalou programovou ředitelkou projektu Pomáháme školám k úspěchu. <https://www.kellnerfoundation.cz/pomahame-skolam-k-uspechu/ohlasy/centrem-ucitelova-rozvoje-musi-byt-zak> a <https://www.csicr.cz/getattachment/Stredni-cast/Tiskove-zpravy/Ceska-skolni-inspekce-usporadala-dalsi-setkani-k-t/Hana-Kostalova.pdf>.

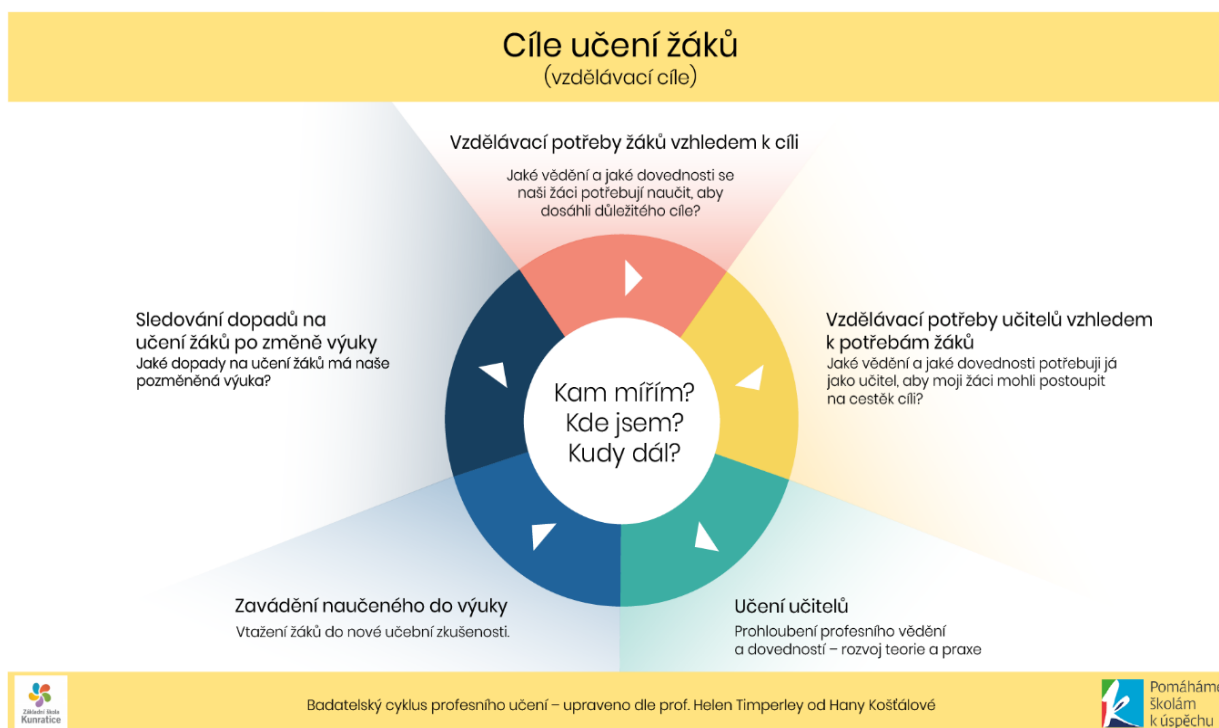

Schéma 1 – Badatelský cyklus profesního učení¹⁴

1.2 Současná podoba kurikula školy

V roce 2007 byl na škole zaveden v účinnost nový školní vzdělávací program s názvem *KUK – učíme se pro život* (dále KUK),¹⁵ na jehož tvorbě a obsahu se podílelo nejen celé vedení, ale velký vliv měl i pedagogický sbor. Samozřejmostí je soulad s *Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání* (dále RVP ZV). Tvorba KUKu začala již na podzim roku 2006 (s příchodem nového vedení školy), přičemž určitou revizí prošel program v roce 2013, ale vzhledem k tomu, že ZŠ Kunratice procházela během poslední dekády výraznou proměnou strategií učení, které se promítly i do učebních plánů, probíhá souběžně s tím i revize vzdělávacího programu, která měla být ukončena a aplikována do roku 2020. Na tuto revizi se škola sice připravovala, ovšem finální revize ŠVP by měla v současnosti zahrnovat také změny vycházející z podoby nově revidovaného

¹⁴ Badatelský cyklus profesního učení. Grafický upravený model. On-line: webové stránky ZŠ Kunratice.

¹⁵ KUK = Komunikace – Učení – Kooperace.

Rámcového vzdělávacího programu (dále RVP), který vydalo MŠMT v roce 2021 a u kterého se předpokládá, že bude plně implementován v roce 2023.¹⁶ Z toho vyplývá, že i nová verze ŠVP *KUK* by měla být dokončena nejpozději v roce 2023.¹⁷ Současně je rovněž nutné podotknout, že aktuálně máme na ZŠ Kunratice v tematických plánech v účinnosti již částečnou implementaci revidovaného RVP ZV, a to sice v podobě revize v oblasti nové informatiky. Pro přehled zaznamenávám na dvou příložených diagramech.

Schéma 2 – Schéma dosavadní výuky informatiky v ICT¹⁸

Výuka informatiky a zajištění digitálních kompetencí byly v dosavadním RVP (tedy konkrétně RVP ZV 2020) zajištěny výhradně skrze předmět ICT. Díky tomu mohly ostatní předměty využívat u žáků nabytých digitálních kompetencí ve vlastní výuce.

¹⁶ NÚV – Národní ústav pro vzdělávání. *RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ – 2021*. [Online] © 2011–2021. Citace: [25. října 2021] <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>.

¹⁷ V roce 2021 vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy revidovaný Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.

¹⁸ Schéma dosavadní výuky informatiky v předmětu ICT a zajišťování digitálních kompetencí výhradně skrze tento předmět (stávající RVP ZV).

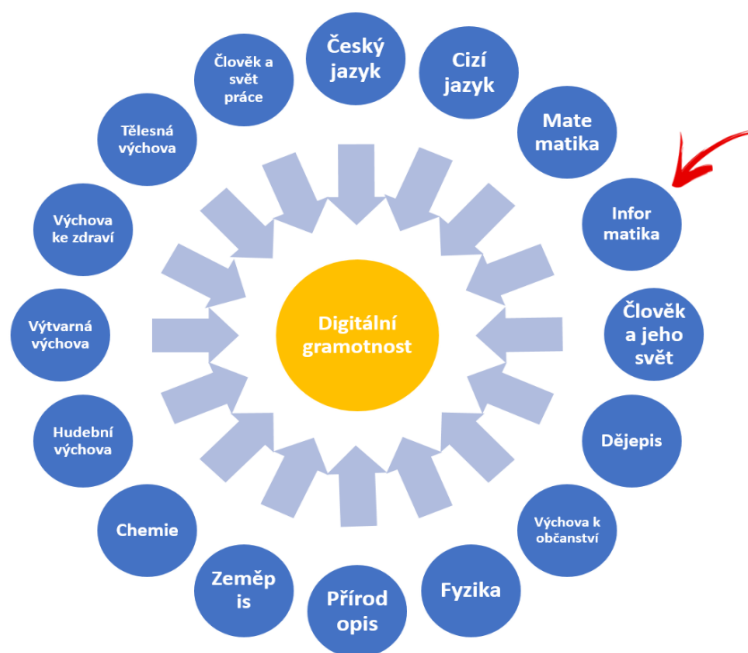

Schéma 3 – Schéma, které zachycuje implementaci tzv. nové informatiky a současně přenesení digitálních kompetencí¹⁹

Oproti tomu v revidovaném RVP ZV (tedy RVP ZV 2021), které ruší předmět ICT a transformuje jej do tzv. nové informatiky, jak je ze schématu zřejmé, informatika již není primárním nositelem digitální gramotnosti. Jelikož dochází k přenosu této výukové kompetence na ostatní předměty kurikula, digitální kompetence se tedy mají rozvíjet v rámci jednotlivých předmětů. Vzdělávací oblast informatika se zaměřuje především na rozvoj informatického myšlení a na porozumění základním principům digitálních technologií. Namátkou lze vybrat příklady vzdělávacího obsahu v předmětu informatika:²⁰

- I. stupeň:
 - data, informace a modelování,
 - algoritmizace a programování.
- II. stupeň:
 - informační systémy,
 - digitální technologie,
 - data, informace a modelování,

¹⁹ Zachycení tzv. nové informatiky, a současně přenesení rozvíjení digitální kompetence do ostatních předmětů kurikula. Toto je i aktuální stav aplikovaného kurikula na ZŠ Kunratice.

²⁰ Další informace: <https://revize.edu.cz/nova-informatika-v-rvp-zv>.

- algoritmizace a programování,
- digitální technologie.

Jak je zřejmé z předchozí kapitoly, na kunratické škole byl od počátku tvorby učebních osnov v novém ŠVP kladen velký důraz na propojování vzdělávacích cílů a klíčových kompetencí. Výčet klíčových kompetencí je uveden v tabulce níže, přičemž tyto kompetence, vycházejí z klíčových kompetencí stanovených v RVP ZV. Při přípravě projektového dne k výročí 17. listopadu byly klíčové kompetence pro přípravný tým důležité, protože tyto kompetence mají žáky vést k rozvíjení znalostí, argumentačních schopností, sociálních vazeb, kritického myšlení i určité občanské identifikaci. Na tyto všechny kompetence lze cílit následnou formou projektovou výuky. Klíčové kompetence uvedené ve vzdělávacím programu *KUK* vycházejí z klíčových kompetencí stanovených státem určeným rámcem v RVP ZV (viz tab. I).

Klíčové slovo uvozující klíčovou kompetenci	Výklad obsahu klíčového slova
UČIT SE (kompetence k učení)	Efektivně se učí pro život a používá učební strategie, které odpovídají jeho možnostem.
ŘEŠIT PROBLÉM (kompetence k řešení problémů)	Nalézá vhodné postupy pro vyřešení problému a sestaví konstruktivní postup řešení problému.
KOMUNIKOVAT (kompetence komunikativní)	Porozumí různým druhům sdělení a na tato sdělení vhodně reaguje.
SPOLUPRACOVAT (kompetence sociální a personální)	Dokáže se cíleně domluvit na společném konání – tedy například o práci, jejím průběhu a výsledcích.
OBČAN (kompetence občanské)	Dodržuje společností dohodnuté normy – pravidla. Dokáže se vcítit do role druhého a jedná tak, aby neohrožoval druhé.
PRÁCE (komunikace pracovní)	Plní zadané úkoly podle svého osobnostního maxima. Přiměřeně věku si osvojí pracovní návyky a je schopen na nich stavět.

Tabulka č. 1²¹

²¹ Beran, Vít, a další. *Školní vzdělávací program KUK*. [Online] 2007-2013. s. 10. Citace: [15. listopadu 2021] <https://www.zskunratice.cz/web/dokumenty-a-formulare>.

Současně je nutné podotknout, že nadstavbou těchto kompetencí je rozšíření o některé další kompetence, které vycházejí z Lisabonského procesu²² a z plánu *Škol podporujících zdraví*.²³ Kunratická základní škola je do tohoto programu též zapojena.

	Klíčové slovo uvozující klíčovou kompetenci	Výklad obsahu klíčového slova
KLP	podnikatelské dovednosti	Efektivně promýšlí vlastní práci i práci druhých.
KLP	tvořivost	Nalézá další cesty vedoucí k dosažení výsledku.
KLP	empatie	Pochopí druhého a pomůže mu.
KSZÚ	zdraví	Respektuje filozofii trvale udržitelného rozvoje zdravého a hodnotného života.

Tabulka č. 2²⁴

Pro celkové pochopení toho, jakým způsobem prakticky probíhá propojování pedagogického sboru a jeho profesní zdokonalování, je potřeba uvést ještě konkrétní příklady, jakými vedení školy usiluje o naplnění tohoto cíle. Podpora pedagogického rozvoje a kultury školy je zajišťována již dříve uváženým společným plánováním pedagogického sboru s vedením školy. Jak to ale probíhá v praxi? Všichni učitelé se spolupodílí na tzv. *Projektu pedagogického rozvoje školy* (dále *PPRŠ*). Vedení školy i učitelé si stanovují dílčí rozvojové cíle a ve vazbě na *PPRŠ* si definují své osobní cíle, spolu s cestou k jejich (na)plnění ve svém *Plánu osobního pedagogického rozvoje* (dále *POPR*). Tento plán si každý učitel připravuje ve spolupráci s *interním průvodcem/leaderem* (dále *IP*), který jeho cílovou podobu projednává s vedením školy. Důkazy o plnění jednotlivých cílů *POPRu* si učitel zakládá ve svém pedagogickém portfoliu. Příklad *POPRu*²⁵ uvádím níže:

²² Lisabonský proces – Vzdělávání a odborná příprava v Evropě do roku 2010. Info: <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/76/LISABONSKY-PROCES---VZDELAVANI-A-ODBORNA-PRIPRAVA-V-EVROPE-DO-ROKU-2010.html/>.

²³ ZŠ Kunratice je součástí programu Školy podporující zdraví (KSZÚ). Info: <http://www.szu.cz/program-skola-podporujici-zdravi>.

²⁴ Beran, Vít, a další. *Školní vzdělávací program KUK*. [Online] 2007-2013. S. 10. Citace: [15. listopadu 2021] <https://www.zskunratice.cz/web/dokumenty-a-formulare>, sekce Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání KUK.

²⁵ Nejedlý, Ondřej. *Plán osobního pedagogického rozvoje pro školní rok 2020/2021*. Praha: ZŠ Kunratice: 2020.

Interní průvodce: Jakub Zvěřina

Formulace zastřešujícího tématu pro rok 2020/21
Rozvíjíme udržitelné podmínky pro spolupráci, vzájemnou inspiraci a kolegiální podporu v rámci pedagogického sboru a tím přispíváme k rozvoji demokratické kultury v naší škole.
Cíl hnízda informační gramotnosti: Členové hnízda vyhledávají příležitosti pro využití ICT technologií a rozvoj informační gramotnosti ve své výuce, nabízí otevřené hodiny a sdílení s kolegy a dalšími účastníky školní výuky.
Upřesnění osobního cíle: Osvoji si metody a formy synchronní online výuky Dějepisu a Výchovy k občanství a zdraví
<ul style="list-style-type: none"> • Jak si v současnosti v dané oblasti vedu: <ul style="list-style-type: none"> ○ Ovládám technologie (MS Teams, Týdenní plány v rámci webu školy, web školy, ŠkolaOnline, Padlet, Mentimeter, Slido, Kahoot, etc...), ale nemám zkušenost se synchronní online výukou prakticky – nikdy jsem žádnou online hodinu nevedl. • Akční plán = cesta, jak chci cíle dosáhnout (jednotlivé kroky): <ul style="list-style-type: none"> ○ Spojit se s Kateřinou Matoušovou (v předmětu dějepis), Martinou Macháčkovou (v předmětu výchova k občanství a zdraví) a Jakubem Zvěřinou (v předmětu fyzika) a každého požádat o možnost shlédnutí záznamu online hodiny s následnou reflexí. Dále pak pomoc s hodinou v podobě SSS (společné plánování, společná realizace a společná reflexe). Návštěva jejich hodin a inspirace v zapojení distančních prvků do standardní výuky, stejně tak návštěva online hodin s možnou tandemovou výukou.
<ul style="list-style-type: none"> • Jakou podporu potřebuji k naplnění svého cíle: <ul style="list-style-type: none"> ○ Od vedení – umožnění návštěvy v hodinách mnou zmíněných kolegů + prostor k reflexi. ○ Od kolegů – ochotu spolupracovat a podělit se o zkušenosti.
<ul style="list-style-type: none"> • Popis cílového stavu = jak poznáme, že se mi podařilo cíle dosáhnout:

<ul style="list-style-type: none"> ○ Budu schopný připravit, odučit a reflektovat hodinu výchovy k občanství a zdraví a dějepisu. Stejně tak zapojení prvků distanční výuky do běžného vyučování (zadání úkolu během hodiny k vypracování v MS Teams / Padlet, atd.).
<ul style="list-style-type: none"> • Jak se splnění tohoto cíle odrazí v práci a výkonech žáků (učitelů) naší školy? <ul style="list-style-type: none"> ○ Žáci budou schopni plynule přecházet z prostředí standardní formy vyučování do online formy. Budou schopni pracovat v online prostředí, budou se aktivně i pasivně účastnit online výuky a budou schopni odevzdávat výstupy (pracovní listy, plnit zadání, testy, reagovat v konverzaci, ...).
<ul style="list-style-type: none"> • Očekávané důkazy mého rozvoje nebo učení žáků, na kterých v pedagogickém portfoliu doložím splnění cíle: <ul style="list-style-type: none"> ○ Důkazy učení jsou téměř shodné s osobním cílem, tzn. budu schopný naplánovat, realizovat a reflektovat hodinu na dějepisu a výchovy k občanství a zdraví. Stejně tak, dokážu dát zpětnou vazbu někomu, v případě, že si mě pozve na hospitaci na jeho online hodinu. ○ Důkazy o učení žáků by měly být jejich výstupy (pracovní listy, plnit zadání, testy, reagovat v konverzaci, ...).
<p><i>Tento POPR byl projednán s Jakubem Zvěřinou, externím průvodcem DK, dne 29. 09. 2020</i></p>
<p><i>Tento POPR byl schválen ředitelem školy dne</i></p>

Každý pedagogický pracovník je povinen se zařadit do jedné z učících se skupin, které se ve škole nazývají *hnízda gramotností*, resp. *hnízda*. Jedná se v podstatě o učící se skupiny nezávisle na aprobaci či zaměření jednotlivých pedagogů a pedagogických zaměstnanců školy.. Učící se skupiny vedou k rozvoji jednotlivých gramotností a současně podporují další vzdělávání pedagogických pracovníků.²⁶ Leadery hnízd gramotností jsou pak jednotliví IP. Inspirace vychází z anglického pojmu *professional learning communities*,²⁷ které jsou velmi časté v edukačním systému angloamerického světa.²⁸

²⁶ Viz Schéma 1 – Přehledové schéma – Hnízda gramotností ZŠ Kunratice.

²⁷ Více informací zde: <https://www.education.vic.gov.au/school/teachers/management/improvement/plc/Pages/default.aspx>, nebo zde: <https://www.edglossary.org/professional-learning-community/>.

²⁸ Systémem PLC se zabývá např. publikace americké odbornice na vzdělávání Shirley Hord. Srov. s Hord, Shirley M. *Professional Learning Communities: Communities of Continuous Inquiry and Improvement*. Austin: Southwest Educational Development Lab., 1997. Dostupné z WWW [8. listopadu 2021]: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED410659.pdf>.

Hnízda jsou propojena s projektem PŠÚ, a to sice skrze interní i externí pedagogické konzultanty. Pro lepší vizualizaci přikládám přehledové schéma:

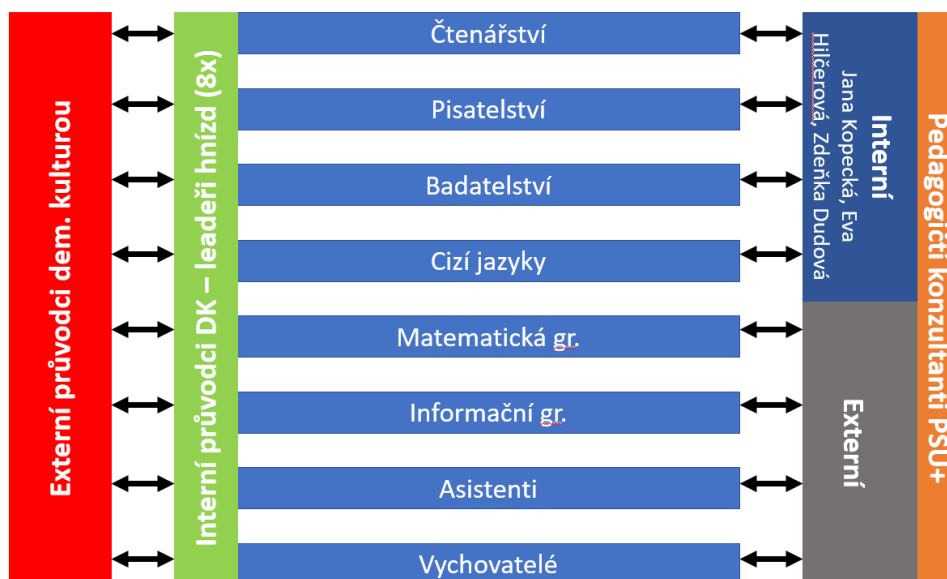

Schéma 1 – Přehledové schéma – Hnízda gramotnosti ZŠ Kunratice²⁹

Jedná se o další podporu směrem k profesnímu rozvoji pedagogů, současně je zde vidět velká provázanost mezi projekty *Rozvoj demokratické kultury* (bude vysvětleno níže) a *PŠÚ*.

Škola je v současné době taktéž zapojena do projektu *Rozvoj demokratické kultury*.³⁰ Cílem projektu je podpořit rozvoj demokratické kultury v rámci školy na úrovni vedení, pedagogů a žáků. Ve škole působí externí a interní průvodci demokratickou kulturou, kteří poskytují podporu pedagogům při zavádění demokratických prvků do plánování, realizace a reflexe výuky. Projekt dále rozvíjí činnost žákovského parlamentu a vytváří podmínky pro systematické zařazování témat z mediální výchovy do výuky. Je vytvořena vize demokratické školy, jejíž naplňování je průběžně evaluováno a reflektováno ve vznikajícím sborníku dobré praxe.³¹

²⁹ Přehledové schéma hnízd gramotnosti na ZŠ Kunratice.

³⁰ Projekt je financovaný z rozpočtu magistrátu Hlavního města Prahy a Evropského sociálního fondu, konkrétně skrze Operační program Praha - pól růstu ČR, více viz <https://www.zskunratice.cz/ucitele/projekty-pro-rozvoj-skoly/projekt-opppr-rozvoj-democraticke-kultury/informace-o-projektu-rozvoj-democraticke-kultury.9238> a současně <https://www.zskunratice.cz/ucitele/projekty-pro-rozvoj-skoly/pomahame-skolam-k-uspechu/pprs-projekt-pedagogickeho-rozvoje-skoly-2015-2020.4460#R1920>.

³¹ Tamtéž.

Jako jedna z další formy integrace pedagogického pracovníka do školní kultury je zařazení do jednoho z metodických sdružení. Stručně by šlo říci, že jde o skupiny učitelů seskupených do sobě blízkých oborů či ročníků. Na ZŠ Kunratice jsou tyto skupiny:

- metodické sdružení 1. – 3. ročníků,
- metodické sdružení 4. – 5. ročníků,
- metodické sdružení českého jazyka, dějepisu a výchovy k občanství a zdraví (ekvivalent občanské výchovy v RVP ZV / základů společenských věd v RVP G³²),
- metodické sdružení cizích jazyků (anglický a německý jazyk),
- metodické sdružení matematiky, informatiky a finanční gramotnosti,
- metodické sdružení přírodovědných předmětů (fyzika, chemie, přírodopis, zeměpis a svět práce),
- metodické sdružení výchov (hudební výchova, výtvarná výchova a dramatická výchova),
- metodické sdružení asistentů (asistenti pedagoga, asistenti odlišného mateřského jazyka),
- metodické sdružení tělovýchovná (tělesná výchova),
- metodické sdružení párových učitelů.

Jak bylo již řečeno v úvodu této práce, tato kapitola slouží k uvedení do kontextu, ve kterém projektová výuka v praktické části této práce vzniká a následně je i realizována. Současně jsem v této kapitole chtěl ukázat, jaké metody a nástroje škola (ZŠ Kunratice) nabízí pro přípravu výuky, realizaci výuky a podporu od vedení školy ve spolupráci pedagogických pracovníků.

³² Rámcový vzdělávací plán pro gymnázia, více zde: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-gymnazia>.

1.3 Pojetí projektové výuky na ZŠ Kunratice

Systém projektové výuky na ZŠ Kunratice se v průběhu let měnil, avšak ustálila se jednotná podoba spočívající v pětitydenních cyklech projektových dnů, zaměřených na konkrétní téma nebo témata. Odpovídá i aktuálnímu projektu, do kterého je škola zapojena, a to sice projektu *Rozvoje demokratické kultury*.³³ Projektové týdny se týkají celé školy, tedy obou vzdělávacích stupňů.

1. projektový týden:	<i>17. listopad</i>
2. projektový týden	<i>čtenářsko-pisatelský</i>
3. projektový týden	<i>týden Země</i>
4. projektový týden	<i>demokratická kultura – aktivní občanství</i>
5. projektový týden	<i>týden sportů, turistiky a objevů</i>

Příprava jednotlivých projektových dnů je vždy delegována vedením školy na expertní skupiny (týmy). Tyto týmy se vytváří během letní školy (přípravného týdne) v srpnu před začátkem školního roku na bázi povinně volitelného rozřazení všech pedagogických pracovníků školy. Povinně volitelný rozřazením je myšlen proces, kdy je každý pedagogický pracovník povinen si vybrat z nabídky projektových týdnů. K jakému konkrétnímu týdnu se přidá je na jeho volbě – je to velmi podobné jako s *hnízd*,³⁴ ovšem rozdíl spočívá v době setrvání a působnosti pedagogického pracovníka v jednotlivém týmu projektového týdne. Doba je v tomto smyslu ohraničena jedním školním rokem. U *hnízd*³⁵ je pak setrvání v jednotlivém týmu časově neomezeno. Vedením školy je navržen vedoucí každého týmu projektového týdne ještě před prezentací plánů jednotlivých projektových dnů na letní škole. Klíčem pro výběr vedoucí/vedoucího týmu je její/jeho odbornost a působnost v předešlých projektových týmech. Zaměstnanci školy se pak mohou přihlásit do kteréhokoli přípravného týmu, nehledě na jejich aprobaci, odbornost či pracovní pozici. Povinnost je pouze ta, že se musí zařadit do jednoho týmu z připraveného výběru.

Samotná příprava jednotlivých projektových týdnů je pak čistě na expertním týmu, kdy do onoho plánování může zasáhnout pouze vedení školy, a to jen v případě, že by docházelo k výrazné kolizi s ŠVP a školním řádem. Obecným konsenzem je dáno, že expertní tým

³³ Více viz kap. 1, sub. kap. 1.2

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Tamtéž

v dostatečném předstihu připraví časový harmonogram projektového týdne, dále představí jeho organizaci a současně metodiku, podle které proběhne projektové vyučování, celému pedagogickému sboru. Pro tento účel je vždy vytvořen prostor vedením školy v časovém plánu školy (samozřejmě po konci vyučování). Samotná realizace je pak na rozhodnutí expertního týmu buď delegována dále na:

- metodická sdružení,³⁶
- hnízda gramotností,³⁷
- třídní učitele,
- skupiny učitelů, či jednotlivé učitele.

Případně se o samotnou realizaci postará přímo expertní skupina, která projektový týden připravuje. Samotný průběh každého konkrétního projektového dne je tedy velmi odlišný jak tématem, tak koncepcí i kompetencemi jednotlivých učitelů.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Skupiny učitelů seskupených do skupin, v rámci koncepce aktuálního projektu Rozvoje demokratické kultury a implementované do podpory PŠÚ, více viz kap. 1, sub. kap. 1.2.

2 Analýza didaktického obsahu učiva

V následující části se již zaměřím na analýzu vybraného učiva, kterým je oslava či připomínka výročí 17. listopadu. Text je strukturován do šesti subkapitol.

2.1 Historický kontext

Téma výročí 17. listopadu je obecně komplexnějším problémem než jen jedna ojedinělá událost. Za tímto datem se skrývá totiž hned několik událostí, které do jisté míry formují nahlížení na tento významný český svátek i dnes. Události 17. listopadu, které se odehrály v obě důležitá „devítková“ data, tj. v letech 1939 a 1989, jsou společenským problémem už kvůli tomu, že se jedná o dvě naprosto odlišné události, kde se část lidí snaží najít podobnosti. U těchto událostí je možné tyto podobnosti identifikovat. Byly rozprášeny demonstrace. Byl zde zásah represivní složky totalitního systému, který zde bez výhrad vládl tvrdou, krutou a represivní politikou vůči obyvatelstvu. Je ale na místě oslavovat a syntetizovat tyto dvě události jako událost jednu? Oslava obou událostí je neodmyslitelnou součástí českého svátku *Dne boje za svobodu a demokracii* a pod tímto názvem tyto dvě události vystupují jako stejné, se stejným účelem, cílem a i dopadem. Tedy ukázky toho, jak společnost v období totalitních diktatur vyjadřovala nespokojenost s dobově aktuálními normami, zřízením a systémy vlády, či ideologiemi. Cílem ovšem nemá být vytváření paralel mezi událostmi roku 1939 a 1989, neboť obě vychází z naprosto odlišných historických kontextů dané doby.

2.1.1 Rok 1939: období pod hákovým křížem

V roce 1939 byl Protektorát Čechy a Morava pod nadvládou německé branné moci coby okupační síly. Od březnového začátku okupace roku 1939³⁸ je nálada ve společnosti v protektorátu vůči okupační síle, již tak pošramocená událostmi ze září 1938 (vydání pohraničí dle Mnichovské dohody), velmi nepřátelská. Tato nálada vyvrcholí do té doby nevídanou několikatisícovou demonstrací k výročí vzniku Československa (28. října)

³⁸ Archiv Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. *Výnos Vůdce a říšského kancléře ze dne 16. března 1939 o Protektorátu Čechy a Morava, 75/1939 Sb.* [Online] 16. březen 1939. Citace: [15. listopadu 2021] https://www.psp.cz/kps/pi/gi/historie/vynos_o_zrizeni_protectoratu.pdf.

v Praze. Jednotky Wehrmachtu a SS ji rozhání za pomoci ostré strelby, při níž je na místě zabit mladý pekař Josef Sedláček a současně je smrtelně zraněn student medicíny Jan Opletal, který během dvou následujících týdnů svému zranění podlehně. Jeho pohřb 15. listopadu 1939 se stane další protinacistickou manifestací, kdy studentské spolky uspořádají smuteční průvod s Opletalovou rakví od patologického ústavu Univerzity Karlovy na Albertově až na Wilsonovo nádraží (dnes Hlavní nádraží), odkud se má dostat rakev s tělem Jana Opletala zpět do jeho rodiště, do obce Náklo, která dnes leží v Olomouckém kraji. Samotný pohřb pak ukončí potyčky se silami německé branné moci a českého četnictva, přičemž nepokoje utichají až následujícího dne. V Berlíně je 16. listopadu během mimořádné porady nejvyšších představitelů Třetí říše schválen plán *Sonderaktion Prag vom 17. November 1939*, při jehož vyhlášení se Adolf Hitler k pražským událostem vyjádřil následujícími slovy: „15. března byl můj velký omyl. Lituji, že jsme s Čechy nenaložili jako s Poláky. Události 28. října a 15. listopadu ukazují, že Češi nezasluhují jiný osud... Z toho důvodu nařizují: Zastavení českých vysokých škol na tři roky. Jakékoliv demonstrace dát ihned potlačit... Nebudu se ostýchat do ulic postavit třeba i děla. Do každého hloučku se bude střílet kulomety. Bude-li ještě nějaká demonstrace, srovnám Prahu se zemí...“³⁹

Den 17. listopadu roku 1939 se tak nese v duchu uzavření českých vysokých škol a zároveň i v atmosféře strachu, neboť gestapo (německá tajná policie) v noci ihned zatýká přes tisíc studentů i pedagogů. Mezi nimi je i devět představitelů studentských spolků (Josef Adamec, Jan Černý, Bedřich Koula, Jaroslav Klíma, Josef Matoušek, Václav Šafránek, František Skorkovský, Jan Weinert a Marek Frauwirth), které organizovaly nebo se podílely na různých studentských akcích, které se více či méně stavěly proti okupační moci. Těchto 9 studentů je pak téměř okamžitě 17. listopadu zastřeleno v Ruzyňských kasárnách. Přesně 1200 studentů je pak odesláno do koncentračních táborů, kdy velká většina z nich končí v koncentračním táboře Sachsenhausen-Oranienburg.⁴⁰ Univerzity byly sice formálně v Československu, resp. v Protektorátu, uzavřeny na 3 roky, ale prakticky zůstaly uzavřeny

³⁹ Hronová, Zuzana. *17. listopad 1939 – 17. listopad 1989*. V Praze: Český rozhlas, 2014. Citace: [15. listopadu 2021]. Dostupný on-line: <https://www.rozhlas.cz/17-listopad-1939-17-listopad-1989-8170420>.

⁴⁰ Většina studentů byla propuštěna ke konci roku 1942, zbytek pak v lednu roku 1943. Z 1200 uvězněných studentů se jich propuštění nedožilo 35. Více viz: Flieger, Jan. 2006. *Valka.cz. 17. listopad – Mezinárodní den studentstva*. [Online] 2006. Citace: [15. listopadu 2021] https://www.valka.cz/newdesign/v900/clanek_11824.html.

až do konce války v Evropě (tj. do 8. května 1945). Návazností na tuto události je pak rok 1941, kdy po úsilí ze strany československé exilové vlády v Londýně a Ústředního svazu československého studentstva, se na schůzi Mezinárodní studentské rady podařilo odhlasovat a přijmout *Prohlášení spojeneckých studentů k 17. listopadu*, jímž se 17. listopad stal *Mezinárodním dnem studentstva*.

2.1.2 Cesta k listopadu 1989

Pro porozumění událostem roku 1989 je třeba se podívat i na celospolečenskou situaci, která v Československu nastala po roce 1968. Konkrétně je nutné popsat, jak to vypadalo po vpádu a následné okupaci vojsky Varšavské smlouvy z noci z 20. na 21. srpna roku 1968. V ten den skončila ambice reformního křídla vládnoucí Komunistické strany Československa (dále KSČ), v čele s Alexandrem Dubčekem, na možné uvolnění totalitního režimu. To, co následovalo, je označováno jako období normalizace.⁴¹ Byla to doba, kdy sice nedocházelo k vykonstruovaným procesům známých z 50. let, na jejichž konci jsou popraveni zástupci české inteligence či vedoucí kruhy KSČ, avšak docházelo k jiným formám represí. Byly potlačeny možné transformace centrálně plánovaného hospodářství a potažmo totalitního režimu do systému, který by se mohl nacházet „někde na pomezí“, možná po vzoru tehdejší Jugoslávie. Uvolňování ve společnosti přišlo po celosvětovém uvolnění⁴² a „vydechnutí“ po událostech, jako je např. Karibská krize v roce 1962, kde svět byl velmi blízko dalšímu globálnímu konfliktu., Do Československa přišlo uvolňování v šedesátých letech, kdy dorůstá v podstatě první poválečná generace, která se vyhraňuje proti režimu padesátých let a jeho nastavením jak politickým, tak společenským.⁴³ Zařadit sem můžeme ale i určité události dřívější, jako je například účast na světové výstavě Expo 58. Oproti poválečnému období padesátých let, kdy se v Československu mnozí občané stali oběťmi vykonstruovaných procesů, dostávali se neprávem na nucené práce v uranových dolech či u armádních PTP nebo zažívali další tvrdé represe ze strany totalitního režimu. Rétorika a politika vládnoucí garnitury 50. let stavěla na narativu protiněmeckého nacionalismus („lid

⁴¹ Rychlík, Jan. *Československo v období socialismu: 1945-1989*. Praha: Vyšehrad, 2020. s. 262-275 a 281-290.

⁴² Tamtéž. s. 167-172.

⁴³ Měchýř, Jan. *Velký převrat či snad Revoluce sametová?* Praha: Proegetto. 1999. s 33-34. a Rychlík, Jan. *Československo v období socialismu: 1945-1989*. Praha: Vyšehrad, 2020. s. 167-188.

vs. Němci“), jakožto zažitým a dlouholetým nepříteli, nebo „lid vs. buržoazie“.⁴⁴ Tato politika již v šedesátých letech ale nebylo úplně aktuální a se smrtí Karlínských hochů (Klementa Gottwalda a Antonína Zápotockého) je tento narativ postupně opouštěn. Právě doba šedesátých let je na jedné straně významná v lehkém uvolňování, což vyvrcholí událostmi tzv. *Pražského jara*, jakož i hledáním odpovědi (a viníků) na otázku: „Proč Československo zažívá ekonomický pokles?“ Výsledkem těchto dvou procesů je pak 5. ledna 1968 zvolení Alexandra Dubčeka do funkce prvního tajemníka Ústředního výboru KSČ a současně také rezignace Antonína Novotného (22. března 1968) na prezidentský úřad a jeho nahrazení Ludvíkem Svobodou (30. března). S Dubčekem se k moci dostává právě ono „reformní“ křídlo předsednictva KSČ (mezi členy tohoto křídla patřil např. Ota Šik nebo Josef Smrkovský), které může pokračovat v přijímání procesů uvolňování režimu za velké podpory široké veřejnosti.⁴⁵ Proti nim stojí konzervativní křídlo vedení strany, které bývá někdy označované jako stalinistické, mezi jehož hlavními představiteli patří Vasil Biľak (jeden z autorů tzv. „zvacího dopisu“). Vpád vojsk Varšavské smlouvy byl jasným signálem směrem k vedení KSČ a československým občanům, kteří události Pražského jara v zásadě vítali, že Sovětský svaz a jeho satelitní státy nepřipustí demokratizaci jakéhokoli státu v socialistickém bloku. Naději na změnu společnosti a směřování Československa tedy po Pražském jaru rozjezdily sovětské, polské, maďarské, bulharské a východoněmecké tanky.⁴⁶ Nastalo období normalizační, kdy se do čela státu dostává konzervativní křídlo, jehož představitel bude až do konce totalitního režimu Gustav Husák. Československá společnost jako taková ale spokojena s událostmi není, čehož důkazem je např. tragická a demonstrativní smrt Jana Palacha, studenta, který se upálil na protest proti režimu a okupačním silám. Za nedlouho ho stejným způsobem následoval Jan Zajíc. Tyto dvě tragické události však na dlouhou dobu znamenaly konec s jakýmkoli protesty vůči režimu.⁴⁷ Došlo přijetí dokumentu *Poučení z krizového vývoje*⁴⁸ 10. prosince 1971, jímž byl

⁴⁴ Rychlík, Jan. *Československo v období socialismu: 1945-1989*. Praha: Vyšehrad, 2020. s. 114-117.

⁴⁵ Rychlík, Jan. *Československo v období socialismu: 1945-1989*. Praha: Vyšehrad, 2020. s. 167-188.

⁴⁶ Tamtéž. s. 227-236. a Povolný, Daniel. *Operace Dunaj: krvavá odpověď Varšavské smlouvy na pražské jaro 1968*. Praha: Academia, 2018. Historie (Academia).

⁴⁷ Měchýř, Jan. *Velký převrat či snad Revoluce sametová?* Praha: Progetto. 1999. s. 34.

⁴⁸ Archiv Ústavu pro studium totalitních režimů. *Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. Sjezdu KSČ*. 10. prosince 1971.

proces normalizace potvrzen. Političtí odpůrci konzervativních kruhů KSČ již nebyli popravováni, jako tomu bylo v padesátých letech, ale byli zavíráni, bití příslušníky Státní bezpečnosti (dále StB), Veřejné bezpečnosti (dále VB), Sboru národní bezpečnosti (dále SNB), propouštění ze zaměstnání, jejich dětem či jiným rodinným příslušníkům nebylo umožňováno studovat.⁴⁹ Došlo i k vnitrostranickým čistkám, během nichž opustilo, nebo bylo donuceno (vedením strany, situací) opustit stranu 27 % - 474 tisíc členů KSČ. Současně pak došlo i k výměnám stranických legitimací, což byl proces, kterým konzervativní vedení KSČ donutilo předstoupit všechny členy před tzv. prověřkové komise. Pokud chtěli zůstat v KSČ, byli členové nuceni události roku 1968 „správně pojmenovat“⁵⁰ V mezidobí, od roku 1968 do roku 1970, nastala další vlna emigrace z Československa, na kterou vedení strany reagovalo ještě tužším uzavřením Železné opony. Ta byla ze strany Československa lehce pootevřena právě v šedesátých letech, díky možnosti legálního vycestování do západních států (SRN, Rakousko, atd.) a díky zmírnění tvrdosti technických opatření (od ledna 1966 byl elektrický proud z drátěných zátarasů vypojen, miny byly odstraněny již v polovině padesátých let).⁵¹ Lze tedy konstatovat, že společnost měla možnost si přičichnout k svobodnějšímu způsobu života a že toto je i jedna z příčin, které povedou k událostem listopadu a revolučního roku 1989, který vyvrcholí Sametovou revolucí, na jejímž konci bude konec totalitního režimu v Československu a vznik České a Slovenské republiky.⁵²

Československá společnost se ovšem v období normalizace (tedy mezi 70.–80. léty minulého století) uchýlila, po potlačení nepokojů roku 1969, k velkému nezájmu o politické dění, na což mířila a spoléhala nastupující konzervativní a rigidní politická elita, která se po vpádu vojsk Varšavské smlouvy dostala v ČSSR k moci.⁵³ Do vzniku Charty 77 (1. ledna

⁴⁹ Stehlík, Michal. 2021. Stehlíkův kurz moderních dějin. [dotazovaný] Petr Horký. *Normalizace - víc loajality než schopnosti*. Praha: #Hausbot Petra Horkého, 8. únor 2021. Citace: [1. prosince 2021] <https://www.youtube.com/watch?v=qLuSZ0Hv4ek>.

⁵⁰ Maňák, Jiří. Čistky v Komunistické straně Československa 1969–1970. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1997. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny, sv. 28. s. 29–45. a Rychlík, Jan. *Československo v období socialismu: 1945–1989*. Praha: Vyšehrad, 2020. s. 262–270.

⁵¹ Rychlík, Jan. *Cestování do ciziny v habsburské monarchii a v Československu*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR. 2007. s. 65–75.

⁵² Měchýř, Jan. *Velký převrat či snad Revoluce sametová?* Praha: Progetto. 1999. s. 37.

⁵³ Stehlík, Michal. 2018. Večery na FF UK. [dotazovaný] Neurazitelný.cz. *Jak se myslelo a myslí v naší krásné zemi aneb Vývoj českého myšlení (a myšlení o Čechách)*. Praha: Přednáškový cyklus Večery na FF UK je realizován ve spolupráci Filozofické fakulty UK a projektu Neurazitelný.cz, 3. srpen 2018. Citace: [1. prosince 2021] <https://neurazitelný.cz/vyvoj-ceskeho-mysleni-michal-stehlik/>.

1977), v době normalizace, se velké demonstrace staly něčím, co sice ústava ČSSR z roku 1960⁵⁴ umožňovala, ale společnost se k ničemu podobnému neuchylovala. Svou roli v tom bezpochyby bude hrát strach obyvatelstva z přítomnosti sovětských vojsk (které zde budou až do roku 1991), vzpomínky na utvrzování režimu po roce 1968 ze strany represivních složek (StB, SNB, VB). Na druhé straně zde mohly sehrát roli i velké budovatelské projekty *Reálného socialismu*,⁵⁵ který byl vyhlášen na 14. sjezdu KSČ (sjezd se konal 25.–29. května 1971) a jehož cíle byly: uklidnit náladu ve společnosti, odvrátit pozornost na velké budovatelské úspěchy a smíření obyvatelstva s politickým zřízením a jeho možnostmi. Nutno zmínit, že právě v období normalizace (konkrétně v roce 1971) se otvírá první část dálnice D1 s cílem propojit Brno a Prahu, od roku 1975 začne vysílat státní televize v barevném obraze, budují se velké jaderné elektrárny (Dukovany a Jaslovské Bohunice), razí se pražské metro a téměř v každém větším městě jsou budovány domy či paláce kultury. Neodmyslitelnou součástí tohoto období je pak i výstavba bytových sídlištních komplexů, která společně se sociální politikou přídavků a zvýhodňování pro rodiny a jistotou zaměstnání způsobí populační boom, jehož výsledkem je později známá generace označovaná jako *Husákovy děti*. Nepřímou úměrností s výstavbou a sociální podporou však zpomaluje růst HDP, který se ke konci druhé poloviny projeví hlubokým nedostatkem některých komodit v obchodech a zhoršující se ekologickou situací v celé ČSSR, zejména v oblastech důlní těžby, v důsledku čehož se ČSSR dostává mezi nejhorší země z hlediska délky dožití v Evropě.⁵⁶ Nespokojenost obyvatelstva, která se po konci sedmdesátých let prohlubovala kvůli výše zmíněným problémům a neschopností vládnoucích elit je řešit, ještě více umocňuje Gorbačovův nástup k moci v Sovětském svazu. Jeho program, který je znám pod názvem *perestrojka* a lze jej přeložit jako „přestavba“, v sobě skrýval i onu myšlenku *glasnost* (v politickém smyslu „otevřenost“, vysvětleno jako „potřeba pojmenovávat a mluvit o společenských problémech“). Souhra neřešených problémů, perestrojky a glasnosti zapříčiňuje postupné pády zemí východního bloku,

⁵⁴ Archiv Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. *Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Čl. 28.* [Online] 11. července 1960. Citace: [20. listopadu 2021.] https://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1960.html.

⁵⁵ Rychlík, Jan. *Československo v období socialismu: 1945-1989*. Praha: Vyšehrad, 2020. s. 270.

⁵⁶ Tamtéž. s. 317-325.

ve smyslu změny politického režimu (např. Polsko – červen 1989, Maďarsko – říjen 1989, Německá demokratická republika – listopad 1989).⁵⁷

V Československu se však rigidní komunistická garnitura ani náznakem nepřibližuje k možné otevřenosti a určité transformaci, jako se tomu pomalu začíná schylovat v ostatních státech východního bloku.⁵⁸ První velké demonstrace v ČSSR se začínají odehrávat až v roce 1988 (např. v Polsku dochází k nepokojům a demonstracím, které přerostou až ve vyhlášení výjimečného stavu 13. prosince 1981).⁵⁹ Studentská demonstrace 17. listopadu 1989 je zřejmě jedna z nejznámějších událostí, která se řadí mezi klíčové okamžiky Sametové revoluce. Avšak této události předchází několik dalších, které jsou předzvěstí hroujícího se režimu v Československu. Režimu, kterému se od potlačení nepokojů roku 1969 podařilo velmi efektivně zabraňovat jakýmkoli snahám o jeho destabilizaci. Ať už si vezmeme za příklad disidenty, které se dařilo mít pod permanentním dozorem StB, kdy byli pravidelně zatýkáni, zadržováni či jejich schůzky většího charakteru byly rozeznány, nebo pak společnost, která se stala pasivní vůči politice. Režim disidenty cíleně od této majority izoloval. Zlom v této snaze přichází se zvýšeným počtem samizdatového tisku, který se v druhé polovině osmdesátých let začíná do ČSSR dostávat nebo například konec rušení zahraničních rádií, jako bylo např. *Deutschlandfunk* a rádio *Svobodná Evropa*. V druhé půlce osmdesátých let se potlačované napětí ve společnosti začne dostávat na povrch. Dne 25. března 1988 se odehrála v Bratislavě tzv. *Svíčková demonstrace*,⁶⁰ která byla vyvrcholením iniciativy za dodržování náboženských práv a svobod v ČSSR.⁶¹ Manifestace, které se účastnilo téměř deset tisíc demonstrantů, byla rozeznána tvrdým zásahem příslušníků SNB, VB a StB, přičemž následkem bylo několik stovek zraněných a zadržených demonstrantů. Tehdejší ministr kultury Miroslav Válek jako jediný z představitelů vlády nesouhlasil se zásahem proti pokojné demonstraci a rezignoval na svou funkci na podzim roku 1988. Tentýž rok se 21. srpna, k 20. výročí invaze vojsk Varšavské smlouvy do ČSSR,

⁵⁷ Tamtéž. s. 317-320.

⁵⁸ Stehlík, Michal. Stehlíkův kurz moderních dějin. [dotazovaný] Petr Horký. *Sametová revoluce: Spontánní akce nebo připravený převrat?* Praha: #Hausbot Petra Horkého, 11. březen 2021. Citace: [1. prosince 2021] <https://www.youtube.com/watch?v=DgmknzWqr-S>.

⁵⁹ Durmann, Karel. *Útěk od praporů: Kremel a krize impéria 1964 – 1991*. Praha: Karolinum, 1998. s. 228.

⁶⁰ Ústav paměti národa. *Svíčková manifestácia v Bratislave, 25. marec 1988*. [Online] 2004-2018. Citace: [20. listopadu 2021.] <https://www.upn.gov.sk/sk/svieckova-manifestacia-v-bratislave--25--marec-1988/>.

⁶¹ Více zde: <http://www.svieckovamanifestacia.sk>.

odehrála velká demonstrace na Václavském náměstí v Praze. Další se pak odehrála rovněž v Praze 28. října 1988 k výroční 70 let od vzniku Československa. Následovala demonstrace 10. prosince za dodržování Všeobecné deklarace lidských práv a svobod, která jako jediná z výše jmenovaných událostí byla úřady povolena. Všechny demonstrace byly však v určité fázi rozehnány represivními složkami. Sociolog Ivo Možný ve své práci podává velmi rozsáhlou charakteristiku, kdy píše že: „takřka všechny sociální vrstvy, profesní a zájmové skupiny, ti, co se živili rukama i ti co se živili hlavou, rodiny i jednotlivci, měly zájem na určité změny politického a ekonomického klimatu.“⁶² Dodává ovšem, že to nebyl zájem jen „těch dole“ (čímž myslí nevládnoucí elitu), ale i „těch nahoře“ vyjma stranické špičky KSČ, která se urputně bránila všem změnám a spoléhala na letitý nezájem většiny obyvatelstva o politiku, který byl zakořeněný právě normalizací.⁶³ K příležitosti 20 let od úmrtí studenta Jana Palacha proběhly demonstrace mezi 15. a 20. lednem roku 1989 (v zásadě hlavně v Praze na Václavském náměstí), které byly potlačeny všemi složkami SNB, VB, StB a Lidových milic s dosud největší silou, jakou se ČSSR do té doby nesetkalo (z hlediska nasazení velkého množství techniky i příslušníků všech výše jmenovaných složek). Tyto demonstrace vejdu později do dějin pod názvem *Palachův týden*. V reakci na zásahy proti těmto demonstracím vzniká velká petiční akce *Několik vět*, kde hlavními organizátory jsou např. Alexandr Vondra, Jiří Křižan a Václav Havel,⁶⁴ a kterou do jejího zveřejnění 29. června roku 1989 podepíše více než 40 000 lidí.⁶⁵ Vůbec k první velké ekologické demonstraci dochází rovněž v roce 1989, a to sice v Teplicích ve dnech 10., 11. a 14. listopadu,⁶⁶ kdy je manifestace opět rozehnána represivními složkami režimu. Až téměř duchovní rozměr do nálady československé společnosti přináší pak svatořečení Anežky České, které se událo za

⁶² Suk, Jiří. *Labyrintem revoluce: aktéři, zápletky a křižovatky jedné politické krize*. Praha: Prostor, 2020. S. 23. Srov. s: Možný, Ivo. *Proč tak snadno--: některé rodinné důvody sametové revoluce: sociologický esej*. 3. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Sociologické aktuality.

⁶³ Viz kap. 2., sub. kap. 2.1, odst. 2.1.2, pod. odst. 2

⁶⁴ Hanzel, Vladimír. *Albertov 16:00 Příběhy sametové revoluce*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. S. 130.

⁶⁵ Suk, Jiří. [dotazovaný] Petr Svoboda. *17. listopad 1989: Komunistický režim stál jen na svých mocenských pilířích, jeho důvěryhodnost byla minimální, říká historik Jiří Suk*. iForum, Praha: Univerzita Karlova. [Online] 17. listopad 2005. Citace: [20. listopad 2021.] <https://iforum.cuni.cz/IFORUM-2431.html>.

⁶⁶ Stehlík, Michal. 2021. Stehlíkův kurz moderních dějin. [dotazovaný] Petr Horký. *Perestrojka – kolaps mocenského systému*. Praha: #Hausbot Petra Horkého, 18. únor 2021. Citace: [1. prosince 2021] <https://www.youtube.com/watch?v=OukMagkSqzc>.

účasti několika tisíců věřících z Československa 12. listopadu v Římě a které přenášela i Československá státní televize.

To, co následovalo, je již známý příběh o začátku Sametové revoluce, jejíž základ však musíme hledat v širším kontextu událostí, které jsem popsal výše, či se jim budu věnovat níže. Studentská demonstrace 17. listopadu 1989 měla za cíl připomenout uzavření českých vysokých škol v roce 1939 nacistickým režimem a s tím spojené uctění památky Jana Opletala.⁶⁷ Neoficiálně však bylo téměř jasné, že se bude jednat o manifestaci a vyjádření nesouhlasu s režimem (bude vysvětleno níže). Akci pořádalo nezávislé studentské sdružení STUHA, kam patřil například současný předseda poslaneckého klubu ODS Marek Benda, ředitel organizace *Člověk v tísni* Šimon Pánek nebo bývalý ministr pro lidská práva a rovné příležitosti ČR v letech 2014-2016 Jiří Dienstbier (mladší).⁶⁸ Velkým mezníkem však byla organizátorská účast pražského Socialistického svazu mládeže (dále SSM), díky čemuž se akce neúčastnili žádní disidenti (např. Václav Havel) a manifestace se tak nakonec stala oficiálně povolenou akcí. Naplánován byl pochod z pražského Albertova, symbolicky z místa, kde začínal i smuteční průvod s rakví Jana Opletala roku 1939, do centra města. To však ústřední výbor KSČ nedovolil a po úpravě byla povolena alternativní trasa na pražský Vyšehrad. Samotní organizátoři počítají s účastí pár tisíců studentů, k jejich překvapení se ovšem akce účastní i vysokoškolští pedagogové, pamětníci událostí z roku 1939 a celá řada občanů, kteří při začátku pietního aktu v 16:00 na Albertově čítali dle později zveřejněných odhadů StB přes 15 tisíc lidí. To, že se nebude jednat jen o pietní akt předpověděli i řečníci, jak z řad vysokoškolských pedagogů, tak samotných studentů a zástupců studentských spolků. Příkladem za všechny je proslov Martina Klímy, člena organizace *Nezávislí studenti*: „*Nechceme jen pietně vzpomínat, jde nám o přítomnost, a ještě více o budoucnost*“⁶⁹ Průvod demonstrantů se následně vydal z Albertova na Vyšehrad, kde položením květin a svíček k hrobu Karla Hynka Máchy a zpěvem národní hymny měla oficiální akce skončit, což se ovšem nestalo. Účastníci demonstrace se spontánně vydávají do centra, směrem do Opletalovy ulice. První střet s příslušníky SNB přichází na křižovatce Vyšehradské ulice a

⁶⁷ Viz kap. 2, sub. kap. 2.1, odst. 2.1.1

⁶⁸ Ash, Timothy Garton. *Rok zázraků, Svědectví o revoluci roku 1989 ve Varšavě, Budapešti, Berlíně a Praze*. [překl.] Miroslav Drozd. Praha: Prostor. 2019.

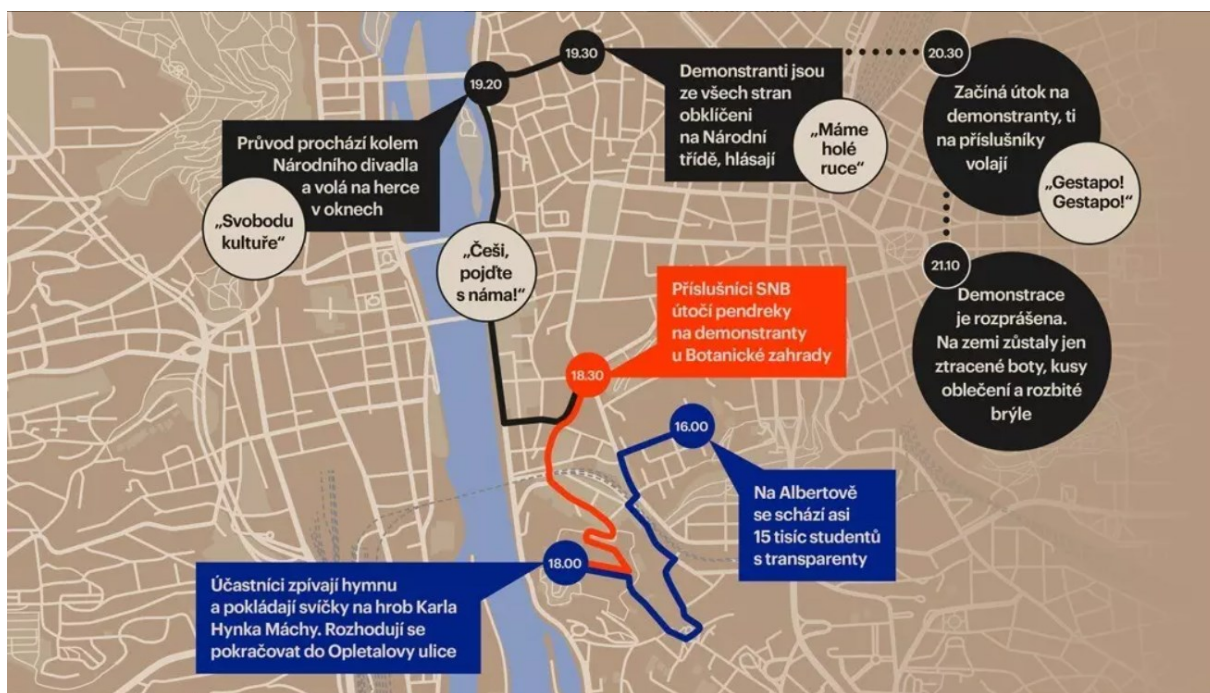
⁶⁹ Růžička, Daniel. *Pátek 17. listopadu 1989, průběh demonstrace*. Totalita.cz [Online] 22. března 2008. Citace: [20. listopadu 2021] http://www.totalita.cz/1989/1989_1117_dem_03.php

Botanické zahrady, kdy dav protrhne kordon příslušníků SNB, ale po zákroku příslušníků se průvod demonstrujících obrací a míří podél nábřeží k Národnímu divadlu. Od Národního divadla se pak dav vydává po Národní třídě s cílem dosáhnout Václavského náměstí. V 19:30 doráží do Spálené ulice pohotovostní pluk VB, který přehrazuje Národní třídu a zastavuje čelo demonstrujícího průvodu. O pár minut později pak přijíždí k Národnímu divadlu školní pohotovostní pluk SNB a začíná uzavírat demonstranty na Národní třídě. To, co následuje, je již známý brutální zásah, který začíná ve 20:30. Zásah, kterého se účastní krom VB, SNB a mezi studenty řada příslušníků STB v utajení, i Útvar zvláštního určení Ministerstva vnitra, který je znám pod lidovým označením „červené barety“.⁷⁰ Zásah, který je svou brutalitou natolik silný, že se začne tento den někdy označovat jako *jiskra, která zažehla plamen Sametové revoluce*.⁷¹ Po zásahu na Národní třídě byla vytvořena vyšetřovací komise Federálního shromáždění pro objasnění událostí 17. listopadu 1989.⁷²

⁷⁰ Stehlík, Michal. Stehlíkův kurz moderních dějin. [dotazovaný] Petr Horký. *Sametová revoluce: Spontánní akce nebo připravený převrat?* Praha: #Hausbot Petra Horkého, 11. březen 2021. Citace: [1. prosince 2021] <https://www.youtube.com/watch?v=DgmkzWqr-S>.

⁷¹ Pajerová, Monika. [dotazovaná] Turečková Eva. *Po stopách sametové revoluce 1: Národní třída*. Radio Prague international, Praha: Český rozhlas, 11. listopad 2019. Citace: [3. prosince 2021] <https://cesky.radio.cz/po-stopach-sametove-revoluce-1-narodni-trida-8115854>.

⁷² Archiv Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. *Závěrečná zpráva vyšetřovací komise Federálního shromáždění pro objasnění událostí 17. listopadu 1989*. Archiv FS ČSFR 1990-1992. Citace: [20. listopadu 2021] https://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t1236_01.htm.

Obrázek 1 – Vyznačení studentské demonstrace a jejího pochodu 17. listopadu 1989.⁷³

Dne 19. listopadu bylo v Praze založeno *Občanské fórum* a Bratislavě *Verejnost' proti násilíu*. Postupně se do demonstrací, které se již neodehrávají jen v Praze, ale i v městech, jako je např. Brno, Most a další, připojují lidé po celé republice. Jako reprezentativní příklad těchto demonstrací, které probíhaly takřka každý den, lze jmenovat tu největší, která se odehrála na Letenské pláni dne 25. listopadu 1989. Odhadovaná účast demonstrujících je přibližně 800 tisíc lidí.⁷⁴ Na této demonstraci vystoupil i tehdejší předseda vlády Ladislav Adamec, spolu s Václavem Havlem a Václavem Malým. Adamec přislíbil vést nadále otevřený dialog se zástupci OF a dalších organizací, který započal již o den dříve. Snažil se tak odvrátit plánovanou generální stávkou, což se mu však nepodařilo a o den později pod heslem *Konec vlády jedné strany* tato stávka proběhla napříč celým Československem. Tyto události vedly i k tomu, že se komunistická strana začala hroutit zevnitř. Řada straníků v tomto období vrátila legitimace a vystoupila tak ze strany. Někteří z důvodu, že odsuzovali míru násilí ze strany příslušníků represivních složek (SNB, VB a StB) při zásahu na Národní

⁷³ Januš, Jan. *Infografika k 17. listopadu 1989*. Info.cz [Online] 23. listopadu 2019. Citace: [20. listopadu 2021] <https://www.info.cz/zpravodajstvi/cesko/autonehodu-mel-behem-sametove-revoluce-i-poslanec-marek-benda-hlavou-rozbil-obe-zadni-okna>.

⁷⁴ Rychlík, Jan. *Československo v období socialismu: 1945-1989*. Praha: Vyšehrad, 2020. s. 320-325.

třídě. Během prosince se pak už jen rozjel proces změny režimu a předávání vlády. Rok 1989 tedy můžeme považovat za bod zlomu a bezpochyby lze tvrdit, že v období od demonstrace na Národní třídě po zvolení Václava Havla prezidentem, došlo k postupnému, velmi rychlému, a při pohledu na období čtyřiceti let „politické stability“ i radikálnímu transformování a přeorientování Československého státu z „východu“ (státy východního bloku) na „západ“ (západní demokratické státy).

2.2 Současný společenský diskurz

Státní svátek 17. listopadu si mnozí občané nespojují zákonitě s rokem 1939, a proto je často na události z tohoto roku, včetně nařízení o zavření vysokých škol v Protektorátu Čechy a Morava (oficiální důvod následné demonstrace ze 17. listopadu 1989) zapomínáno. Oslavy a mediální prostor se více věnují právě událostem okolo roku 1989, a tak není divu, že nejen mezi mladšími, ale i staršími ročníky je povědomí o událostech roku 1939 poměrně malé. Toto se dá ovšem přisoudit i té skutečnosti, že historie druhé světové války a starších dějin (před druhou světovou válkou) je pro dnešní společnost už něco velmi vzdáleného. Uchopení těchto témat přestává pro stále více generací být relevantní. Důvodem jsou jiné, aktuálnější problémy, kterými se společnost musí zabývat. Stejně tak je potřeba přijmout fakt, že pamětníci, kteří by pamatovali rok 1939, jsou z velké míry všichni již po smrti, a ti, kteří jsou ještě na živu, nemají už dnes takový vliv na společnost jako někteří aktéři či pamětníci revolučního roku 1989. Rok 1989 je časově přeci jen o něco blíže, a ještě dnes se dotýká celé řady lidí středního a vyššího věku, kteří v tomto období žili a aktivně či pasivně se období zlomu v totalitním režimu účastnili. V současné české společnosti je rok 1989 vnímán jako přerod státu i jako socialistické a totalitní země a vzniku země demokratické (resp. později dva demokratické státy), netotalitní.

Jak ale přistupovat k roku 1989 s odstupem 30 let? Jedno z vodítek pro zodpovězení takové otázky může poskytnout dotazníkové šetření CVVM (při Sociologickém ústavu AV

ČR) „Třicet let od sametové revoluce z pohledu české veřejnosti,“⁷⁵ které proběhlo v září 2019. Hlavní závěry tohoto šetření jsou následující:

- „Spolu s obdobím první Československé republiky je listopadová revoluce roku 1989 pro českou veřejnost nejpříznivěji hodnocenou událostí naší historie od roku 1918.“
- „Celkem 49 % Čechů hodnotí současné poměry jako lepší než v období před listopadem 1989, 12 % míní, že tehdejší poměry byly lepší než současné, podle 32 % je to tak napůl.“
- „S výjimkou sociálních jistot a bezpečnosti občanů jsou současné poměry hodnoceny převážně lépe než situace před listopadem 1989.“⁷⁶

Zároveň však proběhlo v téže době i další šetření, které se zabývalo tématem: „Názory české veřejnosti na fungování demokracie a nedemokratické alternativy politického systému,“⁷⁷ kde výsledky dopadly následovně:

- „S fungováním demokracie v naší zemi je spokojena více než polovina (55 %) občanů, více než dvě pětiny (41 %) spokojené nejsou.“
- „Spokojenost s fungováním demokracie je v ČR nižší než v únoru letošního roku i než byla v letech 2017 a 2018 a srovnatelná jako v letech 2015 a 2016.“
- „Téměř tři pětiny (58 %) českých občanů věří, že demokracie je lepší než jakýkoliv jiný způsob vlády. Zastánců demokratického způsobu vládnutí je tak v české populaci nejvíce od roku 2004, kdy byla otázka do výzkumu zařazena poprvé.“
- „O málo více než pětina (22 %) české veřejnosti připouští, že za určitých okolností může být autoritativní způsob vlády lepší než demokratický.“
- „Více než desetina (13 %) českých občanů si myslí, že bychom se měli vrátit ke komunistickému způsobu vládnutí, necelá pětina (16 %) věří, že nejlepší by bylo zbavit se parlamentu a voleb a mít silného vůdce, který by o všem rychle rozhodl.“⁷⁸

⁷⁵ Červenka, Jan. Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR. *Třicet let od sametové revoluce z pohledu české veřejnosti*. [Online] 29. říjen 2019. Citace: [1. prosince 2021] <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/demokracie-obcanska-spolecnost/5029-tricet-let-od-sametove-revoluce-z-pohledu-ceske-verejnosti>.

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ Čadová, Naděžda. Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR. *Názory české veřejnosti na fungování demokracie a nedemokratické alternativy politického systému*. [Online] 29. říjen 2019. Citace: [1. prosince 2021] <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/demokracie-obcanska-spolecnost/5031-nazory-ceske-verejnosti-na-fungovani-demokracie-a-nedemocraticke-alternativy-politickeho-systemu-zari-2019>.

⁷⁸ Tamtéž.

Pokud se na obě šetření podíváme současně, podle mého soudu z nich vyplývá, že 12 % české společnosti si v roce 2019 myslelo, že před rokem 1989 byly poměry lepší a současně 13% české společnosti si myslelo, že bychom se do éry komunistického režimu měli vrátit. Nejde o zanedbatelné procento obyvatelstva, ačkoli má tento názorový proud klesající tendenci. Pokud k tomu přidáme ještě z prvního šetření výsledek zaměřený na poměry ve společnosti, tak si část občanů v roce 2019 též myslela, že sociální jistoty (17 %) ⁷⁹ a bezpečnost občanů (18 %) ⁸⁰ byly lepší před rokem 1989. Současně dle dotazníkového šetření „Postoje veřejnosti k vyrovnání se s minulostí“, které proběhlo 3. listopadu 2009, pak lidé hodnotili otázku spravedlivosti kupónové privatizace. Ta bývá často spojována s listopadem 1989, jako jeden z důsledků, které revoluce přinesla. ⁸¹ V tomto výše zmíněném šetření vyšlo najevo, že kupónovou privatizaci za nespravedlivou považovalo více než polovina (54 %) Čechů, jako spravedlivou ji vnímala jen čtvrtina (26 %). ⁸²

Může se tedy stát, že v některých případech se z pozice učitele člověk setká se žáky, kteří pochází z prostředí, kde revoluce roku 1989 není (částečně, či zcela) chápána jako změna k lepšímu. Ať už se bude jednat o identifikaci konkrétního člověka (rodiče, prarodiče) s ideologií a zřízením minulého režimu, anebo kvůli prožívání ztráty výše uvedených jistot, či nějaké konkrétní formy existenční krize. Je tedy zcela na místě, aby i v tomto ohledu platila pluralita názorů a učitel by měl být připraven na možné rozdílné interpretace polistopadových událostí a měl by i citlivě reagovat.

2.3 Generalizace tematického celku

Jedním z hlavních momentů generalizace zvoleného tématu je to, že by žáci na základě analýzy pramenů měli chápat složitost procesu změny politického režimu v ČSSR na podzim roku 1989. Sametová revoluce by měla být představena jako propojený proces změn uvnitř

⁷⁹ Červenka, Jan. Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR. *Třicet let od sametové revoluce z pohledu české veřejnosti*. [Online] 29. říjen 2019. Citace: [1. prosince 2021] <https://cvvm.soc.cas.cz/tiskove-zpravy/politicke/demokracie-obcanska-spolecnost/5029-tricet-let-od-sametove-revoluce-z-pohledu-ceske-verejnosti>.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ Hoffman, Ivan. 2019. irozhlas.cz. *O příčinách a důsledcích sametové revoluce*. [Online] 19. listopad 2019. Citace: [1. prosince 2021] https://www.irozhlas.cz/komentare/ivan-hoffman_1911190629_dok.

⁸² Červenka, Jan. Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR. *Postoje veřejnosti k vyrovnání se s minulostí*. [Online] 3. listopadu 2009. Citace: [1. prosince 2021] <https://cvvm.soc.cas.cz/tiskove-zpravy/politicke/politicke-ostatni/648-postoje-veejnosti-k-vyrovnani-se-s-minulosti>.

společnosti, přičemž žáci musí chápat nemožnost popsat takto složitou sociální proměnu skrze tzv. naučení se jen jednoho data. Na základě výuky by žáci měli porozumět vztahům mezi aktéry a pochopit jejich protichůdné zájmy a celkovou složitost ideologické debaty uvnitř ČSSR na konci osmdesátých let 20. století. Sametovou revoluce je tedy možné vnímat jako ukázkou proměny do značné míry nefunkční společenské smlouvy pozdního státního socialismu založeného na vedoucí úloze jedné strany na systém nový, demokratický, kdy aktivita nejprve menšiny a následně velké části populace vedla k vytvoření nového státního zřízení a utvoření nové společenské smlouvy, respektující demokratické principy. Mimo vymezení samotné změny režimu, který nazýváme Sametovou revolucí, se žáci mají seznámit i s další řadou přístupů k revoluci i změně ve společnosti.

Důležitým prvkem výuky je poznání různých postojů dobových aktérů směrem k probíhající celospolečenské změně. Žáci na základě dobových pramenů, které budou rozebírat, vlastního zkoumání na základě připravených aktivit a výkladu učitele uvidí odlišnost postojů uvnitř společnosti. Cílem má být žáky seznámit s procesem revoluce jako myšlenkovým, politickým a sociálním přerodem, který nebyl stejně vnímán ve všech vrstvách pozdně socialistické společnosti (a do jisté míry tak v některých případech není vnímán ani dnes). Naopak postoje, zájmy a touhy různých aktérů byly zcela protichůdné. Právě ukázkou této rozsáhlé diferencovanosti má být rovněž cílem výuky. Na základě analýzy a práce s dobovými materiály by měli žáci pochopit, že postoje k revoluci se v průběhu času dynamicky proměňovaly a proměňují. Stejně tak je žádoucí seznámení žáků s vývojem postojů uvnitř vedení KSČ, které specifickým způsobem reagovalo na dění ve společnosti a okolních státech východního bloku a SSSR. Žáci na základě poskytnutých materiálů budou tyto procesy schopni popsat a rozumět jim. Částečný důraz ve výuce by měl být kladen na poukázání faktu, že pozdně socialistická společnost byla tvořena nehomogenní masou obyvatel, a proto se názory a postoje této společnosti k revolučnímu dění lišily. Další důraz by měl být kladen také na znalost a pochopení proměn výkladu celé události. Klasický narativ „probuzeného národa“ malou skupinou uvědomělých disidentů je již ahistorický. Dopad výuky by měl mít cílovou podobu takovou, že žáci pochopí a dokážou vysvětlit Sametovou revoluci jako složitý proces zakomponovaný do hlubších politických, sociálních a ekonomických otázek východního bloku konce osmdesátých let 20. století. Současně by žáci měli být schopni vysvětlit skutečnost, že revoluční vlna byla složitou a do značné míry

nejistou a neřiditelnou událostí, která byla dynamická sama o sobě a že díky tomuto širokému pohledu nemůže být platné jakékoli jednoduché vysvětlení. Současně žáci porozumí ojedinělosti procesu Sametové revoluce a jeho unikátnímu postavení v rámci novodobé historie Evropy a ČR, z pohledu nenásilného předání moci a transformaci státního zřízení.

2.4 Klíčové pojmy

Demokracie, socialismus, komunistická strana, stát, společenská smlouva, studená válka, východní blok, Sametová revoluce, disident, státní bezpečnost, veřejná bezpečnost, sbor národní bezpečnosti, studenti, manifestace, normalizace.

2.5 Klíčová fakta

Palachův týden 1989, akce VB proti demonstrantům v létě 1989 (připomínka srpna 1968), dobové okolnosti (situace v SSSR, situace v NDR – možné zařadit fotku pádu Berlínské zdi s ukázkou času a zeptat se na ohlas tohoto kroku v ČSSR). Úloha KSČ ve státní správě: článek č. 4 Ústavy z roku 1960 „vedoucí role strany“, počet legitimací členů KSČ před listopadem 1989 a po něm. Jak vypadlo státní zřízení před 17. listopadu 1989? Na čem byla založena legitimita státní moci? Jak se změnil vztah společnosti vůči státu, a co k tomu vedlo? Jakým způsobem došlo k začátku předávání moci a vytvoření nové společenské smlouvy? Jakou roli na vnitřním procesu uvnitř ČSSR hrála situace v okolních státech a SSSR?

2.6 Návrh aktivity

V této subkapitole uvádím návrh jedné konkrétní lekce, kterou jsem realizoval ve vlastní výuce projektového dne v roce 2021. V této práci její uvedení slouží zejména pro ilustraci, jakým způsobem je možné přemýšlet nad tvorbou i samotnou realizací celé lekce či jednotlivých aktivit.. Lekce v žádném případě nemá být shrnující natolik, že by obsáhla všechny aspekty pojící se k 17. listopadu 1989 tak, jak je uvádím v generalizaci. Návrh této

lekce je založen na třífázovém modelu učení E-U-R: „E-U-R je jednou z metod plánování výuky, která je postavena na konstruktivistickém přístupu k učení. Tento model byl v prostředí české pedagogické veřejnosti rozšířen díky mezinárodnímu programu **Čtením a psaním ke kritickému myšlení**.⁸³ Někdy se tento model také nazývá třífázový model učení. Jeho podstatnou je to, že respektuje mechanismy přirozeného učení – objevování, a představuje univerzální pomůcku, jak vystavět jakoukoliv učební jednotku, aby se i v situaci řízeného učení co nejvíce podobala učení spontánnímu.“⁸⁴

Návrh časový plán jedné vyučovací lekce		
Téma: 17. listopad 1989		
Časová dotace: 45 minut		
EVOKACE	Hodina zahájena promítnutím fotografie Václava Havla na interaktivní tabuli s jeho pózou s prsty ve tvaru písmene „V“ (Victory) v sídle kongresu Spojených států Amerických.	Brainstorming (5 minut) – Analýza fotografie. Pomocné otázky, které lze použít pro aktivizaci: „Co můžeme všechno vyčíst z promítnuté fotografie?“; „O koho se jedná?“; „Kde se nachází?“; „Proč se tam nachází?“; „V jakém roce byla pořízena tato fotografie?“; „Kdo jsou ostatní aktéři na fotografii?“; „Proč tleskají ve stoje?“
	Položení badatelské otázky: „Co všechno vedlo k tomu, že se V. Havel stal prezidentem?“	Každý žák si napíše sám do svého sešitu tuto otázku a pokusí se na ní během 5 minut napsat odpověď.

⁸³ Program *Reading & writing for critical thinking (Čtením a psaním ke kritickému myšlení)*, jejímž lektorem je například i již dříve zmiňovaná Hana Košťálová, nebo Ondřej Hausenblas (též vyučující na Katedře českého jazyka a literatury, na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy), více o projektu zde: <https://kritickemysleni.cz/o-programu/>.

⁸⁴ Gošová, Věra. *E-U-R*. Praha: Národní pedagogický institut, 20. září 2011. Metodický portál RVP.CZ: Pedagogický lexikon [Online]. Citace: [27. listopadu 2021] https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogický_lexikon/E/E-U-R.

UVĚDOMĚNÍ	Rozdělení žáků do pracovních skupin (4-5 žáků na skupinu). Učitel rozdává do skupin různé druhy fotografií (studenti při demonstraci na Albertově, příslušníci pohotovostního pluku SNB, Lidový milicionář, dělníci z Kladna, tehdejší členi vlády, disident, demonstrace na Václavském náměstí, atd.) tematizující rok 1989.	Úkolem každé skupiny je stanovit hypotézu v souladu s badatelskou otázkou – debata ve skupinách a napsání skupinové hypotézy (5 minut).
	Učitel rozdává doplňujících prameny (texty, komentář či videoukázka/audiozáznam rozhovoru, atd.) do každé skupiny, vždy v souladu s fotografiemi.	Úkolem pro žáky je na základě analýzy zpřesnit hypotézu, nebo ji upravit, opravit či vyvrátit. Probíhá skupinová diskuse (10 minut)
	Učitel vyzve zástupce jednotlivých skupin, aby v posloupnosti jednotlivě po sobě představovali výsledky svého skupinového bádání. Učitel vytváří myšlenkovou mapu/analytickou tabulku na tabuli, kam zanáší informace od žáků, které již komentuje a zpřesňuje.	Žáci prezentují výsledky svého skupinového bádání (10 minut)
	Závěrečná analýza získaných poznatků, vytvoření uceleného komentáře ze strany učitele.	Žáci si nemusí psát zápisky, postačí si zaznamenat, či vyfotit (pokud je školním řádem povoleno) výslednou myšlenkovou mapu/tabulku. (5 minut)
REFLEXE	Reflexe – Učitel vyzve, aby se žáci podívali na svou odpověď na badatelskou otázku, a zeptá se: „Přeformuloval byste teď někdo svou odpověď?“ A dá volný čas na dokončení žákovské sebereflexe.	Žáci se vrací ke své badatelské otázce po vyzvání učitelem. Následně každý sám dle svého uvážení upravuje či potvrzuje svou odpověď a dle požadavků učitele neodevzdává/odevzdává, pokud si učitel potřebuje ověřit kontrolu dopad učení na žáka. (3 minuty)

Tabulka č. 3 – Návrh aktivity pro lekci na téma 17. listopad 1989⁸⁵

⁸⁵ Nejedlý, Ondřej; Matoušová, Kateřina. *Příprava lekce pro výuku výročí 17. listopadu 1989*. Praha: Základní škola Kunratice. 15. září 2020. Citace: [24. listopadu 2021].

3 Tvorba a realizace projektového dne 2020

3.1 Příprava z pozice člena týmu

Tým na přípravu byl vytvořen podle výše popsaného klíče. Vedoucím byla určena naše zkušená kolegyně Kateřina Matoušová, která je absolventkou Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy oboru čeština-dějepis, lektorkou kurzů RWCT⁸⁶ a pedagogickou konzultantkou v rámci projektu PŠÚ pro připojené školy.⁸⁷ Náš tým se skládal celkem z šesti vyučujících, konkrétně ze tří učitelek (Iveta Jeřábková – kombinace českého jazyka a dějepisu; Veronika Valínová – kombinace českého jazyka a základů společenských věd; Kateřina Matoušová – kombinace českého jazyka a dějepisu) a tří učitelů (Michal Střítežský – kombinace českého jazyka a dějepisu, zástupce ředitele; Tomáš Titěra – kombinace informatiky a občanské výchovy; já /Ondřej Nejedlý/ – kombinace dějepisu a základů společenských věd). Ze zkušeností z roku 2019 jsme si uvědomovali, že pokud budeme z výročí 17. listopadu dělat pouze „happeningovou“ záležitost, při které si žáci odnesou jen to, že *ve škole byl ten den průvod..., cinkali jsme na školním hřišti klíči..., měli jsme vlajky s transparenty*, tak tím příliš nenaplníme smysl, proč se slaví výročí takto významného svátku. Náš hlavní úkol byl tedy to, aby žák pochopil, proč se slaví 17. listopad, a v čem spočívá jeho významnost pro českou společnost, a tedy že jde o víc, než jen: *„den kdy se normálně ve škole neučíme.“* Byly naplánovány celkem čtyři přípravné schůzky společného plánování, jedna na konci září a další tři pak v říjnu.. Kateřina Matoušová předem určila, že se v samotný projektový týden vydáme cestou delegování realizace na jednotlivé třídní učitele, přičemž na nás zůstalo připravit materiál, který učitelům předáme. Nicméně první problémy na sebe nenechaly dlouho čekat; zároveň se ukázalo, že byly dlouhodobějšího charakteru.

Problémem se totiž stalo propuknutí druhé vlny pandemie nemoci COVID-19, která nám nedovolovala vést prezenční výuku. Důsledkem byl i problém s přípravou projektového týdne v prezenční formě, na který jsou studenti i zaměstnanci školy zvyklí minimálně v tom

⁸⁶ Viz poznámka č. 86.

⁸⁷ Medailon Kateřiny Matoušové na stránkách PŠÚ, více viz: <https://www.kellnerfoundation.cz/pomahame-skolam-k-uspechu/projekt/lide-v-projektu-medailonky/mgr-katerina-matousova-pedagogicka-konzultantka-zs-a-ms-kunratice-praha>.

smyslu, že se konají v prostorách školy různé tematické výstavy, workshopy pro děti, různá divadelní představení a další aktivity, které naruší běžný proces výuky dle rozvrhu. Jako expertní tým jsme v této nově vzniklé situaci chtěli najít alternativu, která by měla za cíl porozumění výše zmíněnému významu státního svátku., Zároveň jsme měli na paměti podporu digitální gramotnosti, a to sice v návaznosti na již zmiňovanou implementaci revize nové informatiky a přesunu digitálních kompetencí.⁸⁸ Škola ZŠ Kunratice je spádová pro oblast Praha-Kunratice. Jedná se o jedinou státní základní školu pro tuto městskou část, která má i II. stupeň. Z tohoto důvodu je ve škole poměrně velké množství žáků i pedagogických pracovníků.⁸⁹ Když se vrátíme k našemu záměru vytvořit natolik univerzální materiál, který bychom mohli předat třídním učitelům, tak se s tím pojily hned dva problémy: jednak kolegové nemusí být vždy vzhledem k své odbornosti erudováni v problematice daného tématu a jednak zcela praktický fakt, že někteří kolegové tomu zkrátka nechtějí věnovat tolik času, který se svou třídou chtějí využít i jinak. I kvůli těmto důvodům jsme se rozhodli vytvořit velké sdílené prostředí, které naplníme materiálem, s kterým pak mohou učitelé naložit dle svých schopností, možností a preferencí. Časový plán na projektový týden se po dohodě s vedením školy redukoval na jeden projektový den, a to sice na pondělí 16. listopadu, tedy na den před státním svátkem. Důvod pro tuto redukci byla již dříve zmiňovaná on-line výuka (která sama o sobě velmi redukovala standardní rozvrh) a nařízení vlády o omezení pohybu (ve hře totiž během plánování byla jako jedna z variant např. udělat projektový den celý, nebo alespoň z části, „venku“ na školním hřišti). Jako platforma pro tento projekt nám posloužilo sdílené prostředí Padlet,⁹⁰ které je volně dostupné a umožňuje vytvořit celou řadu forem sdílení. Padlet jsme jako tým nevybrali náhodou, pedagogové i žáci s touto platformou totiž byli díky tehdy probíhající on-line výuce zvyklí pracovat. Nechtěli jsme tedy přinášet něco, co by mohlo způsobit problém s nedostatečnou orientací v prostředí nebo jakékoli další technické problémy. Kateřina rozdělila úkoly napříč týmem, kdy každý z nás měl za úkol shánět informace a podniknout mikro řešerši v přiděleném tématu. Naše cíle jsme si definovali následovně:

⁸⁸ Viz kapitola 1.2.

⁸⁹ Za školní rok 2020-2021 je evidováno 790 žáků a 120 zaměstnanců školy, z toho 100 pedagogických pracovníků.

⁹⁰ Více viz: https://padlet.com/ZS_Kunratice_vyuka/2p4ydgvygg0h4who9.

- *utváření pozitivních vztahů k historii vlastní země, regionu, místa bydliště, místa školy,*
- *tolerance a respektování lidských práv,*
- *utváření pozitivních občanských postojů.*⁹¹

Velmi důležitá byla nepřetržitá komunikace napříč týmem, která v době on-line výuky probíhala přes oficiální školní platformu MS Teams. Deadline pro dokončení všech rešerší a sběru materiálu Kateřina určila na 12. listopad 2020. Během pár dní jsme nashromáždili potřebný materiál a začali jej řadit do pracovního prostředí Padletu. Ten byl rozdělen, kvůli přehlednosti, na tzv. „poličkový“ formát, a tedy každá tematická sekce měla vlastní sloupec/poličku. Ve sloupcích se pak informace řadily dle osobních preferencí konkrétního tvůrce určité poličky (zde nebyl žádný klíč pro to, jaký příspěvek/materiál má být na první pozici, či na nižších pozicích). Po závěrečné kontrole jsme provedli řazení jednotlivých poliček tak, aby na sebe v posloupnosti navazovaly.

- Jako úvod, a tedy první sloupeček, bylo představení přípravného týmu, aby kolegové, kteří by měli nějaké otázky či doporučení věděli, na koho se mohou obrátit.
- Následoval sloupeček druhý, kde jsme uvedli naše cíle⁹² a v navazujícím příspěvku ve stejném sloupci jsme navrhli způsoby,⁹³ které mohli kolegové a kolegyně využít pro pojetí realizace projektového dne. Těchto tzv. akčních cest jsme definovali celkem šest, ale počítali jsme s tím, že někteří kolegové či kolegyně budou natolik inventivní, že si zvolí vlastní způsob realizace mimo výšeč těchto námi definovaných způsobů.
- Ve třetím sloupci jsme uvedli pak časový harmonogram, od kdy do kdy se bude projektový den konat v on-line prostředí (08:00 – 11:40). Což se samo o sobě zprvu mohlo zdát jako zbytečná věc, nicméně je potřeba si uvědomit, že v on-line prostředí se jednalo o vůbec první projektovou výuku realizovanou tímto způsobem na naší škole a nikdo s tím do té doby neměl jakoukoli zkušenost, vyjma standardního distančního vyučování dle rozvrhu.

⁹¹ Kolektiv autorů ZŠ Kunratice. *Den třídy – 17.listopadu – nástěnka inspirace (ZŠ KUNRATICE)*. 12. listopadu 2020 [Online]. Sloupec 2. – Cíle projektového dne. Citace: [24. listopadu 2021] https://padlet.com/ZS_Kunratice_vyuka/2p4ydygygg0h4who9.

⁹² Tamtéž.

⁹³ Tamtéž. Sloupec 2. – Akční cesty.

- Zbytek pak byly sloupce, které již představovaly různé oblasti a k nim přidané materiály, odkud mohli čerpat všichni pedagogové inspiraci a využít tak potenciál námi připravených lekcí, videí, materiálů a textů. Za zmínku stojí sloupec s předpřipravenými lekcemi ve sloupci *Hotová lekce (4.-6. třída)*⁹⁴ a *Hotová lekce (7.-9. třída)*,⁹⁵ včetně metodiky pro učitele nebo pak sloupec s on-line únikovou hrou s tematikou 17. listopadu či sloupec on-line výstav o Sametové revoluci.
- Poslední sloupec je políčka *Jak jste prožili 17. listopad?*,⁹⁶ která sloužila pro sdílení výstupů jednotlivých tříd.

Takto připravený a rozvržený projektový den jsme v předstihu čtyř dnů, tedy 13. listopadu 2020, představili celému pedagogickému sboru při on-line seminárním dnu, kdy vedení školy věnovalo hodinovou časovou dotaci pro toto představení (dohromady s časovým prostorem na kladení otázek a na diskusi). Toto považuji za velmi efektivní a přínosné, neboť se ukázalo hned v několika případech, že ačkoli s prostředím jsou všichni pedagogové seznámeni, orientace v takto informacemi a materiály nasyceném Padletu bylo obtížnější, přičemž i díky této zkušenosti došlo k revizi podoby Padletu v následujícím roce.

3.2 Realizace v praxi

V této části se budu věnovat realizaci samotného projektového dne 2020 z pohledu třídního učitele tehdejší 6.C.

3.2.1 Příprava z pozice třídního učitele

S kolegyní Kateřinou Círovou (obor výtvarná výchova a dějiny umění; školní preventistka), se kterou jsme společně třídní učitelé, jsme s žáky zažívali velmi těžké období. Metoda dvou třídních učitelů je další z pilířů podpory (nejen začínajících) pedagogů školy. Vedení školy se tak snaží vytvořit dobré prostředí kolegiální podpory, kdy na veškerou třídní agendu není jeden člověk sám. Současně se tak i zacvičují noví, začínající pedagogové, neboť klíč k

⁹⁴ Tamtéž. Sloupec 8. – Hotová lekce (4.-6. třída).

⁹⁵ Tamtéž. Sloupec 9. – Hotová lekce (7.-9. třída).

⁹⁶ Tamtéž. Sloupec 23. – Jak jste prožili 17. listopad?

vytváření třídních dvojic je pomocí nepsaného pravidla tvořen tak, že je vždy zkušený pedagog a méně zkušený pedagog. Po jednom až dvou společných cyklech (pojmem cyklus je myšleno „odvedení“ jednoho ročníku od 6. do 9. třídy /včetně/) je pak třídní dvojice rozpuštěna a oba pedagogové jsou pak přiřazeni k jinému partnerovi (méně zkušenému). Tímto systémem si škola slibuje plynulé zajištění dostatku zkušených třídních učitelů a zároveň propojení napříč sborovnou.

Nově vzniklý kolektiv 6. ročníku nebylo možné zcela ukotvit při standardní výuce, kvůli již výše zmíněné druhé vlně pandemie nemoci COVID-19, a to nejen z pohledu utváření sociálních vazeb žák-žák, ale i žák-učitel.⁹⁷ Do on-line výuky celá škola plně nastoupila od druhé půlky října. Pro nás, jakožto třídní učitele, ale i oborové učitele, bylo tedy těžké určit, jak na tom naši žáci jsou, co se týče znalostí o tématu výročí 17. listopadu. Při společném plánování jsme se rozhodli, že pro první společně strávený rok si vytyčíme cíle, které budou mít návaznost tedy i na následující rok.

- Naším hlavním cílem bylo to, abychom vůbec zmapovali jejich povědomí o problematice výročí 17. listopadu, s jakými informacemi přichází z nižšího stupně a co si přináší i z prostředí domova.
- Současně jsme chtěli cílit i na to, aby byla možnost budovat nové vazby, a tak jsme chtěli zařadit i nějakou formu skupinové práce.
- Jako poslední cíl jsme si stanovili také podporu digitální gramotnosti a mediální gramotnosti, a to sice v návaznosti na předchozí hodiny předmětu výchovy k občanství a zdraví, kde jsme se zabývali mediální výchovou, konkrétně ověřováním informací (na internetu, v textech) a jejich analýze.

Společně jsme si prošli připravený Padlet, ve kterém jsme hledali inspiraci pro naše pojetí projektového dne a rozhodli jsme se, že využijeme *Akční cestu – možnost A*⁹⁸ a vytvoříme si tak vlastní plán hodiny. Rozhodli jsme se vytvořit i podobné sdílené prostředí přes platformu

⁹⁷ Zde je potřeba zmínit to, že na ZŠ Kunratice je standardní, že po 5. třídě jsou kolektivy tříd A, B, C (někdy i D) rozpuštěny a vedení společně se školní psycholožkou vytváří pak zcela nové složení 6. ročníků. Po 5. třídě dochází k částečnému odchodu žáků na osmiletá gymnázia, zároveň pak přichází noví žáci, a to zejména ze ZŠ Šeberov, kde je pouze první stupeň. Pro lepší adaptaci, znamená předělu mezi prvním a druhým stupněm, a jako prevence proti možným nežádoucím jevům v třídních kolektivech je pak praktikován právě nové rozdělení.

⁹⁸ Kolektiv autorů ZŠ Kunratice. *Den třídy – 17. listopadu – nástěnka inspirace (ZŠ KUNRATICE)*. 12. listopadu 2020 [Online]. Sloupec 2. – Akční cesty. Citace: [24. listopadu 2021] https://padlet.com/ZS_Kunratice_vyuka/2p4ydygyg0h4who9.

Padlet,⁹⁹ které nás, jako třídu, mělo provést celým projektovým dnem. Samotná on-line výuka pak měla probíhat přes platformu MS Teams, která je ve škole již zavedeným standardem a oficiálním nástrojem pro vedení distanční výuky. Pro naše vlastní vyhodnocení jsme díky této platformě mohli mimo jiné celý průběh projektového dne zaznamenat.

3.2.2 Realizace

V samotný projektový den jsme se s Kateřinou sešli dříve v kabinetu, prostoru odkud jsme společně chtěli vést on-line projektový den a rozvrhli si, jakým způsobem budeme které části naší přípravy koordinovat, předávat si slovo a vstupovat do jednotlivých fází výuky. V první části projektového dne proběhlo přivítání všech žáků, proběhla kontrola docházky a drobné administrativní třídnické záležitosti. Představili jsme žákům průběh celého projektového dne s jeho časovým harmonogramem a vysvětlili si pravidla pro efektivní vedení on-line výuky a týmové práce. Snažili jsme se žáky motivovat nejen tím, že se jedná o speciální den, ale zejména tím, že na jeho průběhu budou mít velký vliv právě oni sami. Situovali jsme je do dvou rolí: v první a druhé části jako badatele zkoumající události 17. listopadu a ve třetí části pak do jako experty, kteří se budou podílet na vytváření lekce s tematikou výročí 17. listopadu pro ostatní ročníky. Už v této části zde z 29 přítomných žáků byla více než polovina velmi aktivní, a i díky tomu proběhl velmi příjemný brainstorming na otázku: „Co víš o státním svátku 17. listopadu?“ Ukázalo se, že je zde řada žáků, kteří o tématu 17. listopadu roku 1989 mají velké kontextuální povědomí díky rodinnému zázemí a dokážou velmi prostě popsat událost na Národní třídě. Z diskuse se žáky vyšlo ovšem najevo, že je pro žáky velká potíž v orientaci mezi roky 1989 a 1939. Žáci mají ve větší míře v tomto ohledu obě události za jednu, stejnou, nebo vůbec nevědí o roku 1939 (až na pár výjimky). Úvodní aktivita, která nám odstartovala již námi připravený projektový den, spočívala ve skupinové práci, kdy jsme třídu rozdělili do 6 týmů po 5-6 žácích na základě naší předchozí dohody s Kateřinou. Úkolem jednotlivých badatelských skupin bylo shlédnout tři připravená videa:

⁹⁹ Ondřej Nejedlý a Kateřina Círová. *17. listopad – 6.C.* 14. listopadu 2020 [Online]. Citace: [24. listopadu 2021] https://padlet.com/ZS_Kunratice_vyuka/7anlj0z20e3lwvzi.

- Zprávičky: *Sametová revoluce 17. 11. 1989*,¹⁰⁰
- Dějiny udatného českého národa: díl č. 110: *Sametová revoluce*,¹⁰¹
- Slavné dny: *Den studentů (17. listopad 1939 a 1989)*.¹⁰²

Následně měli žáci společně za celou skupinu odpovědět na otázku „*Které z těchto tří videí je podle vás nejvhodnější pro účel lekce o 17. listopadu '39 a '89?*“ Na shlednutí, dohodnutí se a připravení odpovědi za celý tým měli všichni 20 minut, byli vyzváni k využití pracovních skupin v MS Teams, kam se mohli pohodlně připojit a neopouštět tak prostředí hlavní hodiny. Své odpovědi následně postupně všechny týmy sdílely v hlavní schůzce, kde jsme byli přítomni i my třídní učitelé a fungovali jsme jako moderátoři. K našemu překvapení žádná ze skupin nevybrala jako nejvhodnější videoukázku *Zprávičky – Sametová revoluce 17. 11. 1989*, neboť většině tato ukázka připadala neadekvátní vzhledem k jejich věku. Zbylá dvě videa byla žáky hodnocena jako vhodná. Tři žákovské týmy volily video *Dějiny udatného českého národa – díl č. 110: Sametová revoluce*. Mezi přední důvody své volby řadili atraktivitu animace jako nejpřehlednější formu sdělení. Tři žákovské týmy vyhodnotily jako vhodné video *Slavné dny – Den studentů (17. listopad 1939 a 1989)*, mezi důvody pro svou volbu řadily zejména velkou konkrétnost informací a zároveň adekvátní zpracování vůči vlastní věkové kategorii.

Další částí pak bylo vyhodnocování nově nabitých informací z videa, které probíhalo opět moderovanou diskusí, a současně doplňováním mapy pojmů v prostředí Jamboardu,¹⁰³ kam se dostali skrze Padlet, kde každý žák mohl vložit jakoukoli novou informaci, kterou se dozvěděl o výročí 17. listopadu nebo tematickou fotografií. Jak se postupně tvořila mapa pojmů, zařazovali jsme to opět diskusní formou do kontextu – co patří k roku 1939 a co patří k roku 1989.

¹⁰⁰ Koutský, Pavel, a další. Děčko – Česká televize. *Dějiny udatného českého národa*. [Online] 1996-2021. Díl č. 110. Citace: [24. listopadu 2021] <https://decko.ceskatelevize.cz/dejiny-udatneho-ceskeho-naroda>.

¹⁰¹ Bernardy, David a Matesová, Kateřina. Děčko – Česká televize. *Zprávičky – Sametová revoluce*. [Online] 1996-2021. Citace: [24. listopadu 2021] <https://decko.ceskatelevize.cz/video?g=podle-poradu&porad=992171#Z>.

¹⁰² Zuna, Pavel a Krušina, Martin. Slavné dny. *Den studentů (17. listopad 1939 a 1989)*. [Online] 17. listopadu 2016. Citace: [24. listopadu 2021] <https://www.slavne-dny.cz/episode/532425/den-studentu-17-listopad>.

¹⁰³ *Jamboard* je nástroj od společnosti Google, jedná se v podstatě o jednoduchou nástěnku, kam můžete umístit text, obrázky nebo přidávat „štítky“ se slovy či větami. Více zde: <https://support.google.com/jamboard/answer/7424836?hl=en>.

Obrázek 2 – Mapa pojmů z Padletu 6.C¹⁰⁴

Po krátké pauze, kterou jsme vyhlásili, jsme se pak vydali do třetí části tohoto projektového dne. Jako učitelé jsme tuto část zahájili připomenutím, že se teď ze žáků-badatelů stávají žáky-experty a v následující fázi se budou pokoušet vytvořit přijatelnou učební lekci pro stejný (šestý) ročník na téma výročí 17. listopadu.

Představili jsme zadání, v následujícím znění:

- *V rámci tvého SVOBODNÉHO týmu vytvořte učební lekci na téma 17. listopad*
- *Formu, jakou lekci uděláte je naprosto na Vašem týmu a jak se v něm dohodnete :)*
- *CÍL lekce: Jak nejlépe udělat hodinu, která by oslovila/bavila Vás v 6. ročníku, ale zároveň by se předaly důležité informace, které jste vybrali a považujete za důležité.*¹⁰⁵

Poté přišel prostor na dotazy žáků a vyjasnění některých věcí, které se pojily s plněním tohoto úkolu. Následovalo rozdělení do týmů dle preferencí jednotlivých žáků, kdy jsme dali

¹⁰⁴ Ondřej Nejedlý a Kateřina Círová. 17. listopad – 6.C. 14. listopadu 2020 [Online]. Sloupec 3. MAPA POJMŮ – Co nového jsi se dozvěděl/a? Citace: [24. listopadu 2021] https://padlet.com/ZS_Kunratice_vyuka/7anlj0z20e31wvzi.

¹⁰⁵ Tamtéž. Sloupec 3. TVORBA LEKCE (3. část).

5 minut na dohodnutí a vytvoření skupin. Záměrně jsme nechali žáky se uspořádat do týmů, neboť jsme předtím v první části týmy vytvořili my učitelé a sebrali jsme tak možnost svobodného výběru práce ve skupině. Po vytvoření expertních žákovských skupin (celkem 7 skupin, kterým jsem vytvořil vždy samostatný kanál v prostředí MS Teams, aby všechny skupiny měly možnost spojit se mimo hlavní skupinu) jsme ještě jednou připomněli zadání a nastavili 40 minut pro práci všech skupin. Během pár minut se žáci odpojili z hlavní schůzky a začali pracovat na zadaném úkolu v jednotlivých týmových kanálech. Spolu s Kateřinou jsme setrvali v hlavní schůzce, kde jsme sloužili jako obsluha helpdesku a též jako konzultanti a ověřovači informací. Po vypršení časového limitu se postupně začaly skupiny vracet, ne vždy se zcela dokončeným úkolem, s čímž jsme ale s kolegyní počítali. Naším cílem nebylo totiž dokončení tohoto úkolu v časovém rámci, ale chtěli jsme, aby na tématu museli zapracovat i mimo standardní vyučování, kam se projektová výuka řadí. Poslední část jsme tedy věnovali otázkám:

- *Jakou formu lekce jste si zvolili?*
- *Jak se Vám dařilo hledat a třídit informace?*
- *Kde jste informace čerpali?*
- *Jaké problémy se vyskytly při tvorbě vaší lekce?*

Vyhodnocení práce v týmech samo o sobě trvalo dalších 20 minut, které nám zbývaly do konce celého projektového vyučování. Spolupráce uvnitř jednotlivých týmů byla úplně bez problémů, což přisuzujeme z největší míry tomu, že si žáci týmy sestavovali samostatně.. Většina žáků používala k vyhledávání informací samozřejmě prostředí internetu, neboť je pro žáky zcela přirozené používat internetové vyhledávání, o to více, pokud se nachází v prostředí on-line výuky. Z jejich pohledu je to nejjednodušší a hlavně nejrychlejší způsob vyhledávání a získávání informací. Zároveň se našla velká řada těch, kteří pátrali v rodinných knihovnách, přičemž se objevily i tři skupiny, které se domluvily na využití pamětníků (rodičů a prarodičů). Největší problémy viděli žáci v nemožnosti se sejít naživo kvůli pandemii a hodnotili on-line prostředí jako velmi nekomfortní z hlediska soustředění (sami evaluovali to, že jejich vlastní pozornost klesá daleko rychleji v on-line prostředí). Na úplný konec jsme žákům představili zbytek sloupců v prostředí Padletu, a to sice sekce:

- *Pro Ty, kdo se chtějí dozvědět víc!*
- *On-line výstava k 17. listopadu*
- *Filmy s tematikou 17. listopadu 1989*
- *Tady ucítíš svobodu*
- *Pár slov na závěr...*¹⁰⁶

V těchto sekcích jsme se snažili žáky ještě více namotivovat k tomu, aby během následujícího dne měli možnost načerpat další množství informací, a to ať už skrze sociální sítě, on-line výstavu, filmovou tvorbu nebo další zdroje s informacemi. Na konci jsme pak závěrem všem poděkovali za spolupráci, a se slovy: „*Děkujeme Vám všem za dnešní den – s paní učitelkou je pro nás moc důležité, abychom nechápali 17. listopad "jen jako den kdy nejdu do školy", ale jako den, kdy se připomíná, že svoboda není zadarmo a nikdy bohužel nebude. Připomenout si i ty, kdo se podíleli na tom, abychom dnes mohli svobodu brát jako každodennost. Svobodu jako něco, co tu vždy (ne)bylo a vždy (ne)bude a že je třeba se o ní starat.*“¹⁰⁷ se rozloučili a ukončili tak on-line projektový den věnovaný výročí 17. listopadu.¹⁰⁸ Lekcemi, které žáci připravili, jsme se zabývali ve třech následujících třídnických hodinách, kdy vždy prezentovaly minimálně dvě žákovské skupiny svou lekci (v jednom případě pak tři skupiny) a ostatní žáci měli možnost tyto lekce vždy ohodnotit (podle kritérií forma-obsah). Současně jsme sdíleli i zážitky a dojmy ze státního svátku 17. listopadu, neboť řada dětí i přes vládní omezení vyrazila s rodiči na místa spojená jak s rokem 1939 tak 1989.

3.3 Reflexe celoškolní

Společná reflexe pedagogického sboru probíhala 19. 11. 2020 a měla dvě části: v první části byla reflexe prvního stupně, který měl lehce odlišný program (vzhledem k věku žáků) než stupeň druhý. Reflexe druhého stupně sama o sobě trvala přes hodinu a proběhla on-line

¹⁰⁶ Tamtéž. Sloupec 4.-8.

¹⁰⁷ Tamtéž. Sloupec 8. - Pár slov na závěr...

¹⁰⁸ V tomto odstavci jsou shrnuty informace ze zdroje: Nejedlý Ondřej; Círová Kateřina. *Záznam projektového dne 17. listopadu - 6.C.* [Videozáznam hodiny] Praha: Základní škola Kunratice, 16. listopadu 2020.

formou přes platformu MS Teams, což se zprvu zdálo jako nepopulární věc, ale kvůli sdílení materiálů a efektivnosti této reflexe to pak všichni hodnotili velmi kladně. Celou reflexi moderovala paní zástupkyně Jitka Kopáčová společně s paní zástupkyní Olgou Královou. V první části nám paní zástupkyně představily harmonogram reflexe, kdy vysvětlily pravidlo, dle kterého se všichni třídní učitelé zapojí do reflexe: postupovalo se přitom od 9. ročníků (vždy dvojice třídních učitelů ve třídách A, B, C) sestupně až k 6. ročníkům. Každý z třídních učitelů měl krátký vstup o tom, jak se třídou prožili projektový on-line den, co za materiály z připraveného Padletu využili či jaké aktivity dělali, pokud si vybrali jiné „akční cesty“, které by mohly sloužit jako inspirace pro ostatní. Deváté ročníky se zaměřili zejména na dějepisnou část práce s dobovými prameny, jako například na rozhovory s pamětníky prostřednictvím rozhovorů z videotéky Paměti národa¹⁰⁹ nebo fotografie a texty z portálu Moderních dějin.¹¹⁰ Výstupem jejich projektového dne byla sdílená nástěnka devátého ročníku, kterou pak třídní učitelé připnuli na stránky. V této nástěnce se objevila celá řada žákovských prací, od vyplněných pracovních listů, přes nahrané podcastové rozhovory s rodiči a prarodiči, či alegorická videa (např. reprodukce spartakiádního vystoupení). Kolegové z osmého ročníku pak využili předpřipravenou únikovou hru v prostředí MS Teams, kterou mohli žáci procházet buď v týmech či samostatně. Hra sama o sobě zabrala většinu času a při závěrečné reflexi jednotlivých tříd tohoto ročníku se ukázalo, že to žáky nejen velmi bavilo, ale nenásilně donutilo si o tématu dohledat velké množství informací či si řadu informací ověřit. Učitelé sedmého ročníku se se svými žáky rovněž z části vydali cestou únikové hry, nebo pak návštěvou on-line výstavy. Úniková hra jim zabrala podobné množství času, jako v osmém ročníku, nicméně zde byla řada dětí, která v průběhu hry vzdala účast a rozhodla se využít jinou nabídku z přiložených aktivit, a tak se část rozhodla podívat na díl ze série Českého století s názvem *Poslední hurá*.¹¹¹ Šesté ročníky byly svou pestrostí aktivit asi největší, ale při společném plánování jsme si dali všichni stejný cíl: zmapovat znalosti a vědomosti o tématu výročí 17. listopadu.

¹⁰⁹ Kolektiv autorů. *Paměť národa*. Praha: Post Bellum ve spolupráci s Českým rozhlasem a Ústavem pro studium totalitních režimů, 2008-2021. [Online] <https://www.pametnaroda.cz/cs/archive>.

¹¹⁰ Kolektiv autorů. *Moderní dějiny*. Praha: Občanské sdružení PANT, 2009-2021. [Online] <https://www.moderni-dejiny.cz/tags/tag/uri/od-padu-komunismu-k-jednotne-evrope/>.

¹¹¹ Sedláček, Robert. *České století – Poslední hurá! (1989)*. [autor] Pavel Kosatík. Česká televize, 2014. [Online] <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10362011008-ceske-stoleti/21351212041-posledni-hura-1989/>.

V 6.A, kde byly třídními učitelkami paní Olga Králová (obor dramatická výchova; zástupkyně ředitele školy) a Anežka Peregrinová (obor matematika a hudební výchova), využily připravenou hotovou lekci a komiksové materiály, oboje z přípravného Padletu. V týmech se pak snažili vypracovat pracovní listy spojené s touto lekcí a následně proběhlo společné sdílení s ostatními ve velké skupinové diskusi. Poslední částí pak bylo společné rozklíčování hesel, které se pojí se 17. listopadem roku 1989. V 6.B se zaměřili vůbec na významu státního svátku obecně: proč máme státní svátky, jak vznikají, k čemu slouží a jaké žáci znají svátky (Vánoce, Velikonoce, narozeniny, atd.). Vycházeli zde ze zkušeností žáků a následně v první části společně s učiteli Tomem Tychtlem (kombinace český jazyk – základy společenských věd) a Tomášem Titěrou (kombinace informatiky a občanské výchovy) tvořili myšlenkovou mapu. Kolegům nepřišlo vhodné se ihned zabývat výročím 17. listopadu vzhledem k tomu, že nevěděli, co od žáků čekat a cítili potřebu ukotvit si toto obecné povědomí. Následně probíhala aktivita s využitím časové osy z připraveného Padletu, kdy hodnotili jednotlivé události a sdíleli informace, které o těchto událostech mají. Poslední částí byla pak aktivita pro jednotlivce, kdy žáci měli sepsat odpovědi na vybrané otázky.

Na konec reflexe dostal prostor náš přípravný tým, který vytvořil metodický Padlet, kdy jsme vyzvali všechny vyučující o umístění žákovských prací do sdílené nástěnky, kterou jsme připnuli do metodického Padletu. Závěrem celé vedení poděkovalo všem zapojeným učitelům a rozhodlo o zachování a archivaci metodického Padletu, tak jak jsme jej jako přípravný tým zamýšleli: jako prostředí ve kterém se bude hromadit inspirace pro další projektové týdny 17. listopadu v následujících letech. Vedení rovněž upozornilo na potřebu průběžné aktualizace tohoto Padletu a uložilo tento úkol pro další týmy, které se budou zabývat tvorbou projektového týdne v navazujících ročnících.¹¹²

¹¹² V této subkapitole jsou shrnuty informace ze zdroje: Pedagogický sbor, ZŠ Kunratice. *Záznam reflexe projektového dne 17. listopadu*. Praha: Základní škola Kunratice, 19. listopadu 2020.

4 Tvorba a realizace projektového týdne 2021

4.1 Příprava z pozice vedoucího týmu

4.1.1 Vymezení cílů

Pro rok 2021 jsem byl za vedoucího přípravného týmu projektového dne 17. listopadu vybrán vedením školy já /Ondřej Nejedlý/, zejména i proto, že jsem byl součástí tohoto přípravného týmu předchozí rok a předpokládalo se, že budu znát všechny konotace a cíle, se kterými jsme vytvářeli materiál pro projektový týden roku 2020. Jako první věc, kterou jsem udělal, byla analýza a rekapitulace předchozího projektového dne, a to jak z pozice třídního učitele, tak z pozice člena týmu. K tomuto účelu mi posloužily oba záznamy.¹¹³ Důležité bylo i složení týmu, které se na rozdíl od předchozího školního roku, skládalo jak z učitelů druhého stupně, ale i z učitelů prvního stupně, včetně dvou učitelek prvních tříd. Na první schůzce, která proběhla již během září, jsme jako tým začali plánování tím, že jsme se pokusili navrhnout možné cíle. K dispozici jsme měli cíle z předchozího ročníku, avšak absence Kateřiny Matoušové, která byla vedoucím týmu předchozí rok, nám komplikovala stoprocentní definování některých dílčích cílů. Jako vedoucí jsem rozhodl, že jako první provedeme, po vzoru minulého ročníku, analýzu historických událostí. Konkrétně jsme se rozdělili na dvě sekce, jedna zkoumala rok 1939 a druhá pak rok 1989 (kde jsem byl i já). Úkol pro všechny bylo připravit si to nejpodstatnější, co bychom měli během projektového týdne předat žákům, ze svého vlastního pohledu (učitele prvního/druhého stupně). Definování samotných cílů jsem si zval na starost jako vedoucí já osobně, a při jejich vymezení jsem použil hlavně publikaci od Jamese Krapfla, konkrétně tedy jeho knihu *Revoluce s lidskou tváří: politika, kultura a společnost v Československu v letech 1989-1992*.¹¹⁴ Krapfl se zabýval otázkou chápání ideálů a dopadů revoluce nikoliv skrze elity, ale pomocí každodennosti běžných občanů. Shromáždil úctyhodné množství výpovědí

¹¹³ Nejedlý Ondřej; Círová Kateřina. *Záznam projektového dne 17. listopadu - 6.C.* [Videozáznam hodiny] Praha: Základní škola Kunratice, 16. listopad 2020. A Pedagogický sbor, ZŠ Kunratice. *Záznam reflexe projektového dne 17. listopadu.* Praha: Základní škola Kunratice, 19. listopad 2020.

¹¹⁴ Krapfl, James. *Revoluce s lidskou tváří: politika, kultura a společnost v Československu v letech 1989-1992.* V Praze: Rybka Publishers, 2016.

pamětníků této události a pro lepší přehled vytvořil schéma, kterým jsme se následně inspirovali i my v expertním týmu.

Diagram č. 1: Ideje a hodnoty revoluce 1989

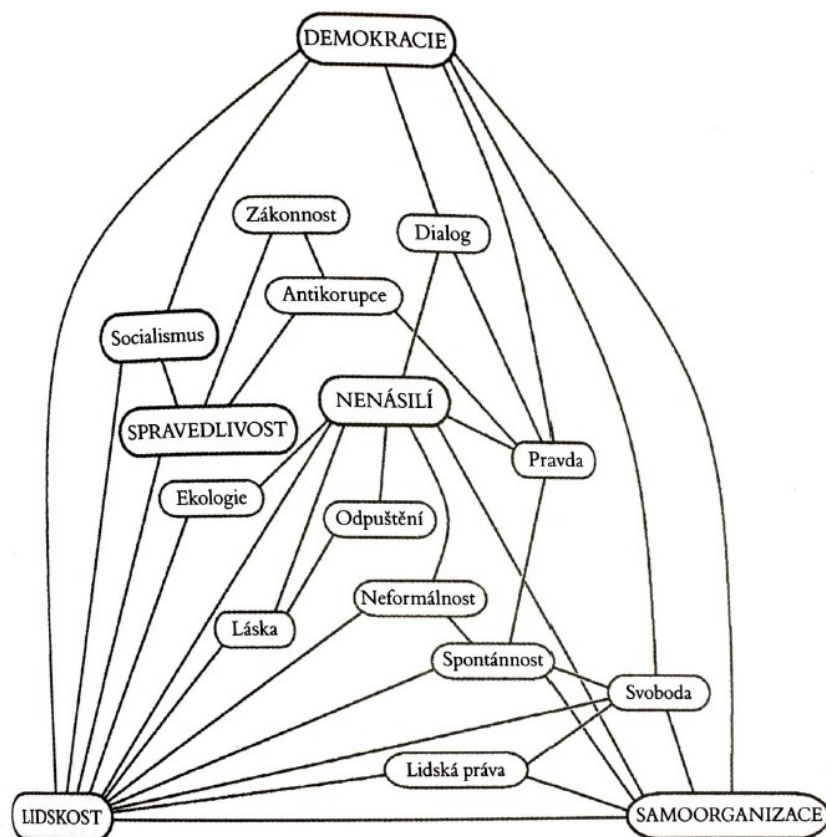

Diagram č. 1: Ideje a hodnoty revoluce 1989¹¹⁵

Už vzhledem k problematice celé situace tématu událostí 17. listopadu 1989 a časové dotaci věnované tomuto tématu, jsme věděli, že nebude možné postihnout všechna výše zmíněná témata, a proto jsem navrhl, že ideály, na které budeme cílit, budou maximálně čtyři. Současně jsme chtěli, aby byly ve shodě (navazovali či přímo byly stejné) jako v předchozím ročníku. Během další schůzky jsme vybrali tedy následující čtyři ideály:

- demokracie,
- svoboda,

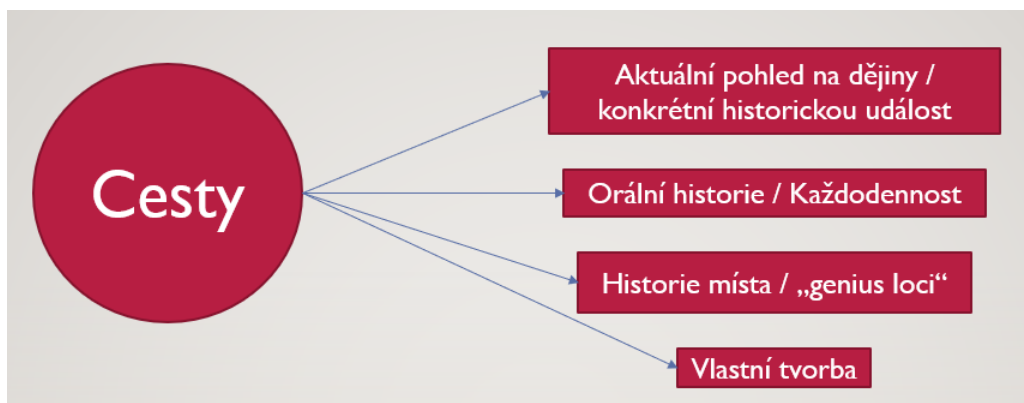
¹¹⁵ Krapfl, James. *Revoluce s lidskou tváří: politika, kultura a společnost v Československu v letech 1989-1992*. V Praze: Rybka Publishers, 2016, s. 111.

- lidská práva,
- nenásilí.

Důvodem, proč jsme si vybrali právě tyto čtyři témata, bylo to, že v nich vidíme velkou provázanost a pokud se podíváme zpětně na cíle minulého projektového dne,¹¹⁶ tak i zde jsme nacházeli protnutí, tak jak jsme zamýšleli. Cíle z toho plynoucí pro rok 2021 byly pak následující:

- Žáci dokážou popsat rozdíly a spojitosti mezi událostmi listopadu roku 1939 a listopadu 1989.
- Žáci pomocí metod badatelské výuky a orální historie zjistí, že 17. listopad 1989 nebyl jediným důvodem pro pád totalitního režimu.
- Žáci chápou Sametovou revoluci jako složitý proces, který vychází z dlouhodobější nespokojenosti společnosti s totalitním režimem, který postrádá prvky demokracie, je nesvobodný a soustavně porušuje lidská práva, zejména v podobě násilí.

Cesty, respektive způsoby, metody, kterými jsme toho chtěli dosáhnout, jsme vytyčili následovně:

Obrázek 3 – Cesty, jakými chceme dosáhnout naplnění námi vymezených cílů při projektovém týdnu 17. listopadu 2021¹¹⁷

4.1.2 Tvorba metodiky a časové rozvržení

Vedení školy na tento projekt vyčlenilo celý týden standardní výuky, nicméně v přípravném týmu jsme se rozhodli o nevyužití celého týdne, ale naopak redukci na pouhé dva projektové

¹¹⁶ Viz kap. 3., sub kap. 3.1., odst. 2.

¹¹⁷ Nejedlý, Ondřej. *Představení konceptu projektového týdne 17. listopadu (2021)*. Praha: ZŠ Kunratice, 26. října 2021. Prezentace pro pedagogický sbor ZŠ Kunratice. Citace: [26. listopadu 2021].

dny. Důvodů bylo hned několik. Odpadlo velké množství standardní výuky kvůli vyhlášení mimořádných prázdnin. Dále škola zařadila častěji dny třídy, aby žáci více trénovali své sociální kompetence, které mohou mít kvůli pandemii oslabené. V tyto dny třídy také neprobíhá standardní výuka. Dalším důvodem je pak i frekvence některých předmětů, které se konají jen v cyklech po lichých či sudých týdnech (tedy 1x za 14 dní). Jeden z posledních důvodů je, že by bylo velmi náročné se tématem výročí 17. listopadu zabývat celý týden na obou stupních už z hlediska přípravy, soustředěnosti žáků, ale i velké absenci učitelů díky karanténním opatřením. Současně jsme jako tým rozhodli i o stejné realizaci, jako minulý rok – tedy delegovat samotný průběh projektového týdne na třídní učitele.¹¹⁸ Další fází byla revize metodického Padletu,¹¹⁹ který jsme vytvořili pro stejný účel již v roce 2020. Došlo k doplnění řady informací, vymazání nefunkčních odkazů a jejich náhrady, přičemž byly přidány nové hotové lekce z minulých let projektových dnů zaměřených na 17. listopad.. Abychom posílili přátelské třídní klima, stanovili jsme si, že nebudeme cílit na povinnost žáků „něco vytvořit“, ale vytvoříme univerzální pracovní list, který jsme nazvali *Výzvárna 17. listopadu* (dále *výzvárna*), od slova výzva. Jeho hlavním účelem bylo motivovat žáky formou určité výzvy, aby se v den státního svátku 17. listopadu dobrovolně a zcela dle jejich možností a preferencí např. dostali na místa spjatá s tímto významným svátkem, podnikli rozhovory s občany nejen na těchto místech, ale i s rodiči a prarodiči, či další aktivity, které byly možné udělat z pohodlí domova. Počítali jsme totiž i s tím, že ne všichni žáci budou moci jít samostatně na Národní třídu, Albertov či Hlávkovu kolej, ať už po nesouhlasu rodičů či kvůli jinému programu např. mimo Prahu. Návrh *výzvárny* jsem vytvořil já /Ondřej Nejedlý/ a na poslední schůzce přípravného týmu jsem tento koncept přednesl k připomínkám. Zde jsme se dostali k faktu, že není možné udělat natolik univerzální list, který by mohl použít žák prvního a současně devátého ročníku. Rozhodli jsme se tedy vytvořit dva listy:

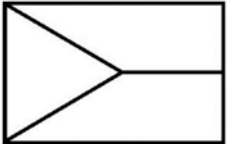
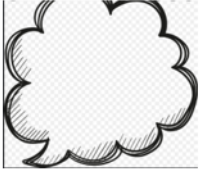

1. *Výzvárna 17. listopadu*, která byla určena pro žáky 4.-9. ročníku.¹²⁰
2. *Výzvárna 17. listopadu*, která byla určena pro žáky 1.-3. ročníku.

¹¹⁸ Viz kap. 3., sub kap. 3.1., odst. 1.

¹¹⁹ Kolektiv autorů ZŠ Kunratice. *Den třídy – 17.listopadu – nástěnka inspirace (ZŠ KUNRATICE)*. 12. listopadu 2020 [Online]. Citace: [24. listopadu 2021] https://padlet.com/ZS_Kunratice_vyuka/2p4ydygygg0h4who9.

¹²⁰ Viz příloha 1 a 2. Nejedlý, Ondřej, Jeřábková, Iveta a Šíp, Ondřej. 2021. Pracovní list. *Výzvárna 17. listopadu*. Praha: Přípravný tým projektového týdne 17. listopadu na ZŠ Kunratice, 6. listopad 2021. Citace: [20. listopadu 2021].

Základem byla myšlenka podobných aktivit, které se lišily jen náročností zadání a jejich množstvím. *Výzvárně* pro 1.-3. ročník si tedy vzaly na starost kolegyně z přípravného týmu, které učí na prvním stupni, přičemž v předstihu svůj koncept odeslaly všem pedagogům z prvního stupně a společně s nimi si sestavili méně náročnou verzi tohoto pracovního listu.

<p>1. Vybarvi českou vlajku.</p> 	<p>2. Zeptej se rodičů, co dělali 17. listopadu 1989.</p> 	<p>3. Zjisti, co znamenají pro 17. listopad klíče.</p>
<p>4. Zkus vymyslet svou vlastní rozcvičku.</p>	<p>5. Poslechni si písničku:</p>	<p>6.</p>
<p>7. Zeptej se prarodičů, co dělali 17. listopadu 1989.</p> 	<p>8.</p>	<p>9.</p>

Obrázek 3 – koncept *Výzvárně* 17. listopadu pro první stupeň¹²¹

Pro druhý stupeň jsme dle mého návrhu sestavili přibližnou podobu *výzvárně*, která by mohla postihovat všechny cesty, kterými jsme chtěli docílit probádání tématu 17. listopadu. Jak jsem zmiňoval výše, předpokládali jsme, že *výzvárně*, bude dobrovolná aktivita pro žáky, nabídka na program dne 17. listopadu a pomocník pro správné položení otázek. Současně

¹²¹ Jiráková, Anna; Povolná, Šárka; Nováková, Eliška. *Koncept Výzvárně 17. listopadu pro první stupeň*. Přípravný tým projektového týdně 17. listopadu na ZŠ Kunratice. Praha. 3. listopadu 2021.

jsme ale chtěli ocenit snahu těch žáků, kteří by se do *výzvárnny* pustili a dohodli jsme se, že stanovíme i minimální hranici, za kterou budeme doporučovat všem třídním učitelům, aby ohodnotili (pouze výbornou) ve svém vybraném předmětu tuto snahu a aktivitu.

Stejně jako v roce 2020, jsme i v roce 2021 měli prostor pro představení konceptu celému pedagogickému sboru. Informovanost v tomto ohledu byla o to více na místě, neboť se nejednalo, oproti předchozímu roku, o on-line projektový den, ale o dva na sebe nepřímě navazující projektové dny (16. listopadu a 18. listopadu). Již během 18. října jsem všechny kolegy z pedagogického sboru informoval prostřednictvím emailu o našem konceptu projektového dne (časová redukce na dva dny věnované projektovému vyučování a dva dny dle rozvrhu standardní výuky) a současně i delegování samotné realizace projektového týdne na třídní učitele. Vedení školy v reakci na tuto informaci ještě doplnilo, že oba projektové dny proběhne vyučování v maximální délce pěti vyučovacích hodin. Tyto dvě akce považuji za zcela zásadní krok právě proto, že celý pedagogický sbor byl informován s dostatečným předstihem, a tak ti učitelé, kteří chtěli věnovat oba projektové dny tématu výročí 17. listopadu, mohli vymýšlet a plánovat např. zařazení různých workshopů či divadelních přestavení nebo jiných aktivit mimo prostory školy. Stejně tak ale i kolegové, kteří naopak chtěli více času věnovat třídním záležitostem, pak měli jasně stanoveno, co po nich, jako přípravný tým, požadujeme. Současně jsem v tomto emailu uvedl i náš záměr a vyzval všechny kolegy k využití metodického Padletu, který byl čerstvě revidován a aktualizován. Zároveň byla zachována kontinuita Padletu z předešlého roku.¹²² Zásadní věc, na kterou jsme kladli velký důraz, bylo představení *výzvárnny* žákům v projektový den 16. listopadu a následně k reflexi na začátku druhého projektového dne 18. listopadu, nehledě na jejich vlastní program v obou případech. K hlavní rekapitulaci a představení došlo již tradičně na seminárním dni pedagogického sboru, který probíhal 26. října. Pro lepší přehlednost jsem vytvořil prezentaci, ve které jsme shrnuli harmonogram celého projektového týdne:

¹²² Viz kap. 3., sub. kap. 3.3.

PONDĚLÍ 15.11. - standardní učební den dle platného rozvrhu v ŠOL!

ÚTERÝ 16.11.

Den v režii třídních učitelů (**DEN TŘÍDY**), kdy bude čistě na třídních učitelích, co se svou třídou budou dělat. K dispozici dáme nápadník možných aktivit ([padlet](#)) 17. listopadu, aby Ti, kteří chtějí tématu věnovat více pozornosti, měli možnost někde načerpat inspiraci či materiály.

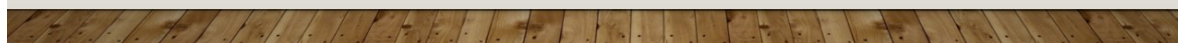
Zároveň Ti, kteří na to více času vyčleňovat nechtějí, do toho nebyli nuceni, a mohli si dělat co chtěli (klidně mimo téma 17. listopadu (neboť je to svátek svobody a demokracie, tak by bylo nedemokratické a nesvobodné, něco nařizovat).

V úterý je jediný "povinný" úkol pro třídní učitele > předat žákům motivační kartičku (kterou dostanete do emailových schránek, či vytisknutou do budníků, to ještě upřesníme), která je provede 17. listopadem (soubor výzev, různých úkolů, které by je měli motivovat někoho oslovit, někam dojít, něco vyfotit, nahrát, atd...) a jen krátce jí představit (max. 5-10 minut)

STŘEDA 17. 11. - Den studentů a Den boje za svobodu a demokracii (žáci plní motivační kartičku s kamarády, rodiči či sami)

ČTVRTEK 18. 11. - reflexe motivační kartičky "co jsme jako třída zažili 17. listopadu?" a druhý DEN TŘÍDY (není nutné, pokud nechcete dále pokračovat v tématu 17. listopadu dle vašeho volného výběru z [nápadníku/padletu](#))

PÁTEK 19. 11. - standardní učební den dle platného rozvrhu v ŠOL!

Obrázek 4 – Harmonogramu projektového týdne 17. listopadu 2021, který již byl předán kolegům v předchozích dnech.¹²³

Jako jediná věc, kterou jsme až do seminárního dne neměli dokončenou, byla pak finální podoba *výzvárnny*, která byla stále ve stádiu konceptu, ale pro představení kolegům jsme měli dostatek důležitých informací. Důležité pro nás bylo zvýraznění různých typů aktivit, které jsou ve *výzvárně* postihnuty a které by měly reflektovat cesty,¹²⁴ které jsme si určili k naplňování námi stanovených cílů.¹²⁵

¹²³ Nejedlý, Ondřej. 2021. *Představení konceptu projektového týdne 17. listopadu (2021)*. Praha: ZŠ Kunratice, 26. října 2021. Prezentace pro pedagogický sbor ZŠ Kunratice. Citace: [26. listopadu 2021].

¹²⁴ Viz kap. 4., sub. kap. 4.1, odst. 4.1.1.

¹²⁵ Tamtéž.

2. Stupeň (4-9. třída)
Dobrovolná kartička výzev – když získáš alespoň 5 bodů, dostaneš 1 s váhou 0,4 ze SKN / Dějepis

- Soubor aktivit a výzev co můžeš plnit:
 - Vypiš hashtagy, které se pojí k 17. listopadu – alespoň 5, (1 bod)
 - Poslechni podcast z tématu (2 body)
 - Zapiš:
 - Název podcastu (platforma = spotify, soundDL, atd..)
 - Autor pořadu
 - Téma (čemu se ten díl věnuje)
 - Délku
 - Nejzajímavější informaci co jsi se z něj dozvěděl/a
 - Koukni se na zprávy (2 body)
 - Zapiš:
 - Název programu (ČT 24, Nova, Prima...)
 - Téma (čemu se ten díl věnuje, konkrétněji)
 - Místo, odkud se vysílá reportáž
 - Nejzajímavější informaci co jsi se z něj dozvěděl/a
 - Zavolej / vyzpovídej rodiče a prarodiče (babička/děda) „CO DĚLALI 17. LISTOPADU 1989?“ (3 body)
 - Vyber si jedno z těchto míst a udělej si zde selfie:
 - Národní třída (1 bod)
 - Albertov (1 bod)
 - Hlávkova kolej (1 bod)
 - Václavské náměstí (1 bod)
 - Zeptej se 3 lidí na vybraném místě, proč tam jsou a co to pro ně znamená? (2 body)
 - Vymysli dobový merch pro demonstranty (1 bod)
 - Namaluj / vymodeluj a následně se s tím vyfoť / nebo přines do školy
 - Zapal svíčku na Národní třídě a zjisti, proč se to dělá. (1 bod)
 - Nezapomeň si informace zapsat!

Obrázek 5 – Prezentace konceptu Výzvárný 17. listopadu pro žáky na projektový týden 17. listopadu 2021¹²⁶

Po skončení prezentace na seminárním dni a zodpovězení všech dotazů jsme se pak s týmem shodli, že finální podobu výzvárný pro druhý stupeň si vezmu na starost já, a stejně tak vytvořím šablonu pro výzvárný pro první stupeň, kam se jen nasadí maska s otázkami, kterou vytvářely kolegyně. Výsledná podoba pracovního listu *Výzvárný 17. listopadu*¹²⁷ je pak uvedena ve dvou přílohách (příloha 751 a příloha 2) v seznamu příloh¹²⁸ této práce na stranách 74 a 75.

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ Nejedlý, Ondřej, Jeřábková, Iveta a Šíp, Ondřej. 2021. Pracovní list. *Výzvárný 17. listopadu*. Praha: Přípravný tým projektového týdne 17. listopadu na ZŠ Kunratice. 6. listopadu 2021.

¹²⁸ Viz kap. Seznam příloh.

4.2 Realizace v praxi

V této části se budu věnovat realizaci samotného projektového týdne 2021 z pohledu třídního učitele současné 7.C, tedy stejné třídy, se kterou jsem realizoval projektovou výuku v předchozím roce.¹²⁹

4.2.1 Příprava z pozice třídního učitele

Předchozí ročník projektového dne jsme naše hlavní cíle definovali jako mapování žákovských znalostí, vědomostí a zkušeností o tématu 17. listopadu obecně, dále pak podporu skupinové práce s cílem podpory třídních vazeb, podporu digitální gramotnosti.¹³⁰

V této návaznosti jsme se letos chtěli co nejvíce přiblížit cílům, které definoval přípravný tým projektového týdne 17. listopadu, a to sice:

- *Žáci dokážou popsat rozdíl a spojitost mezi událostmi listopadu roku 1939 a listopadu 1989.*
- *Žáci pomocí metod badatelské výuky a orální historie zjistí, že 17. listopad 1989 nebyl jediným důvodem pro pád totalitního režimu, ale pochopí jeho významnost v kontextu tehdejší doby nastupující Sametové revoluce.*
- *Žáci chápou Sametovou revoluci, jako složitý proces, který vychází z dlouhodobější nespokojenosti společnosti s totalitním režimem, který postrádá prvky demokracie, je nesvobodný a soustavně porušuje lidská práva, zejména v podobě násilí.¹³¹*

Rozhodli jsme se (uvádím množné číslo, protože výuku jsme plánovali a vedli párově, oba třídní učitelé, stejně jako v předchozím ročníku) pro rozdělení na dvě části, dle projektových dní. Pro úterý 16. listopadu 2021, první projektový den, jsme si připravili celkem tři části, ve kterých měly proběhnout různé způsoby výuky:

- 1) V první části, v čase od 08:00 do 08:45 jsme měli naplánovanou lekci, kterou jsem vytvořil (konzultoval a upravoval s Kateřinou Matoušovou) jako lekci modelovou pro tuto diplomovou práci.¹³² S kolegyní Kateřinou Círovou jsme si byli vědomi

¹²⁹ Viz kap. 3., sub. kap. 3.2.

¹³⁰ Viz kap. 3., sub. kap. 3.2, odst. 3.2.1.

¹³¹ Viz kap. 3., sub. kap. 3.1.

¹³² Viz kap. 2., sub. kap. 2.6 - Tabulka č. 3 – *Návrh aktivity pro lekci na téma 17. listopad 1989.*

toho, že aktivita je svou náročností adekvátní spíše k použití v 9. ročníku, ale zároveň jsme chtěli zjistit, jakým způsobem bude tato lekce efektivní i v nižších ročnících.

- 2) V druhé části, v čase od 10:00 do 12:00 jsme měli naplánovanou prohlídku historických prostor Poslanecké sněmovny parlamentu České republiky (dále PSP),¹³³ kde jsme měli nachystán program od informačního centra.¹³⁴
- 3) V poslední třetí části, v čase od 12:00 do 13:30 jsme chtěli dle možností buď pouze představit a rozdat *Výzvárnou 17. listopadu*¹³⁵ a vyrazit s žáky na Národní třídu, nebo pouze představit a rozdat *výzvárnou*, a potom vyrazit zpět ke škole.

Z důvodu větší časové náročnosti při přesunech MHD od ZŠ Kunratice k Smiřickému paláci na Malé straně, kde začíná prohlídka PSP, jsme si zažádali vedení školy o výjimku v časovém harmonogramu¹³⁶ a navýšení počtu učebních hodin z pěti na šest.

Pro čtvrtek 18. listopadu 2021, druhý projektový den, jsme si připravili celkem dvě části realizace projektového dne:

- 1) V první části, v čase od 08:00 do 09:45, tedy v rozmezí dvou vyučovacích hodin, jsme měli naplánovanou reflexi *Výzvárnou 17. listopadu* a vytvoření koláže na téma: „Co jsme, jako třída zažili 16. a 17. listopadu“.
- 2) V druhé části, čase od 10:00 do 12:35, jsme pak měli třídní den, zaměřený na aktivity pro utužování kolektivu (skupinové hry, sdílení, atd.). Záměrně jsme zde vyčlenili větší část dne pro ošetření kolektivu třídy, kvůli dřívějšímu zjištění a potřebě ošetřit různá kontroverzní témata, která začínají v období puberty žáků objevovat v třídním kolektivu a bylo potřeba se jim, z hlediska prevence¹³⁷ i dobrých vztahů ve třídě, věnovat.

¹³³ Průvodcem jsem byl já /Ondřej Nejedlý/, z titulu zaměstnance Parlamentního institutu, Kanceláře Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.

¹³⁴ Informační centrum Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky: <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=2>.

¹³⁵ Viz příloha č. 1 a příloha č. 2 v Seznam příloh.

¹³⁶ Vedení školy vyčlenilo pro projektové dny dobu výuky ve výši 5 učebních hodin. Viz kap. 3., sub. kap. 3.1.

¹³⁷ Připomínám, že Kateřina Círová je zároveň školní preventistka.

4.2.2 Realizace

V **úterý 16. listopadu** jsme započnuli projektový den naplánovanou aktivitou, kdy jsme se drželi striktnějším způsobem plánu připravené lekce.¹³⁸ V úvodní **evokační části** jsme si třídu rozdělili na dvě části a každý z nás pedagogů moderoval brainstorming a analýzu fotografie žáků samostatně. Toto řešení se ukázalo jako velmi efektivní, neboť dalo prostor více žákům se vyjadřovat než při standardní celotřídní evokaci a pro učitele se celý brainstorming i lépe monitoroval a moderoval. K našemu překvapení nebylo třeba použít tolika doplňujících otázek, ba naopak bylo třeba moderovat některé žakovské projevy nad rámec aktivity. Po ukončení brainstormingu jsme přešli na položení badatelské otázky: „*Co všechno vedlo k tomu, že se V. Havel stal prezidentem?*“¹³⁹ kdy měl každý žák na 5 minut se samostatně zamyslet a napsat si odpověď do vlastního sešitu. V této části se ukázalo více žáků, kteří vzhledem k předchozímu brainstormingu využili některé pojmy, které během něho slyšeli, ale ukázalo se i pár žáků, kteří tuto část nesplnili. Další byl přechod do **uvědomovací části** lekce, kdy jsme my (učitelé) připomenuli zásady práce ve skupině, rozdělili jsme žáky na základě losu do 6 skupin po 4-5 lidech (přítomno bylo 27 žáků) a téměř ihned započala skupinová diskuse nad přidělenými materiály. V prvních pěti minutách této aktivity měli pouze dobové fotografie, přičemž po uplynutí tohoto času žáci obdrželi i různé typy krátkých textů vztahující se k fotografiím, na jejichž přečtení měly celé skupiny čas 10 minut. Kvůli dispozici třídy, jsme nemohli využít interaktivní tabuli, která byla mimo provoz, a tak jsme nepustili dobovou videoukázku, kterou jsme měli připravenou. Po celou dobu se žáci snažili vytvářet skupinovou hypotézu/odpověď na badatelskou otázku¹⁴⁰ a my učitelé jsme se pohybovali po skupinkách a sloužili opět pro potřeby zodpovídání otázek, případně jako moderátoři diskuzí, v případě požádání ze strany žáků. Po ukončení skupinové práce pak proběhlo sdílení, kdy vždy jeden zástupce z dané skupiny prezentoval jimi vytvořenou hypotézu jako odpověď na badatelskou otázku. Na tabuli jsme vytvářeli myšlenkovou mapu (offline), do které jeden učitel zapisoval informace z hypotéz a tvořil vazby mezi navazujícími informacemi a druhý (v tomto případě konkrétně já) kladl

¹³⁸ Viz kap. 2., sub. kap. 2.6 - Tabulka č. 3 – *Návrh aktivity pro lekci na téma 17. listopad 1989.*

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ Viz pozn. č. 139.

doplňující otázky žákům a upřesňoval či komentoval různé misinformace.¹⁴¹ Na konci jsme žáky vyzvali, aby si tabulku buď zaznamenali sami do sešitu, či vyfotili a následně vytiskli a vlepili do sešitu. V poslední, **reflektivní části**, jsme žáky vyzvali, aby se vrátili ke své vlastní hypotéze, kterou si psali v evokační části této lekce na v druhé fázi této části lekce a položili jsme jim otázku z metodiky: „*Přeformuloval byste teď někdo svou odpověď?*“. Následně jsme dali čas 5 minut (s vědomím, že přetahujeme do přestávky), na vlastní zamýšlení žáků a případnou úpravu či potvrzení jejich hypotézy.

Po konci této lekce jsme se začali přesouvat přes školní šatny na zastávku MHD, odkud jsme odcestovali až do prostor Smiřického paláce, kde nám začala prohlídka PSP. Pro žáky samotné to byl veliký zážitek, neboť ten den se v prostorách PSP nacházela spousta nově zvolených poslankyň a poslanců, a tak se s řadou z nich bylo možné vyfotit i pobavit. Samotná prohlídka¹⁴² pak trvala o něco déle, neboť jsme se podívali i do poslanecké kaple, kam nechodí standardní okruh prohlídky a současně jsme měli možnost podívat se do Jednací síně PSP. Závěr naší prohlídky proběhl v tiskovém centru PSP ve 12:30. To nám vyřešilo i dvě varianty plánu pro třetí fázi našeho projektového dne, kdy jsme vyhodnotili jako nereálné, abychom stihli projít ještě se žáky Národní třídu, a tak jsme věnovali čas, již mimo prostory PSP, představení *Výzvárný 17. listopadu*,¹⁴³ rozdání její tištěné formy a motivací žáků k jejímu plnění. Přesunem a návratem zpět k ZŠ Kunratice projektový den skončil, v čase 13:45.

Ve **čtvrtek 18. listopadu**, jsme se zaměřili dle našeho plánu na reflexi *výzvárný*, přičemž žáci nám elektronicky posílali fotografie z míst uvedených ve *výzvárně*, sdíleli jsme zkušenosti z prožití státního svátku 17. listopadu a vyhodnocovali jsme náročnost jednotlivých aktivit. Byla zde řada žáků, která se do plnění *výzvárný* nezapojila, ale přesto se na Národní třídu či jiná místa spojená se státním svátkem dostala díky rodinnému programu, nebo s kamarády, kteří tuto výzvu plnili. Ti žáci, kteří se do plnění *výzvárný* zapojili, dostali pak známku na stupni „výborný“ (o nejvyšší váze 1,0) v předmětu dějepis či výchova k občanství a zdraví. Žáci si zvolili, do jakého předmětu chtějí známku zapsat.

¹⁴¹ Misinformace: neúmyslně nesprávné informace. Více viz: stránky Ministerstva vnitra České republiky [Online] <https://www.mvcr.cz/cthh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>.

¹⁴² Záznam na webu školy o podniknutí prohlídky PSP ČR zde: <https://www.zskunratice.cz/zaci/tridy/7-c/fotogalerie/1-projektovy-tyden-17-listopad-den-1.5132>.

¹⁴³ Viz příloha č. 1 a příloha č. 2 v Seznam příloh.

Závěr

Kvůli doposud neproběhlé reflexi na celoškolní úrovni, nebylo možné vyhodnotit projektový týden 17. listopadu 2021 celkově. Vyhodnocení obou ročníků projektového vyučování na téma 17. listopad rozdělují na dva pohledy:

- 1) V prvním případě se jedná o vyhodnocení z pozice člena přípravného týmu.
- 2) V druhém případě se jedná o vyhodnocení z pozice třídního učitele.

Z prvního pohledu lze rozlišit situaci ještě na dvě další hlediska, a to sice hledisko člena týmu a z hlediska vedoucího přípravného týmu. Z pohledu vedoucího týmu je zde velký rozdíl v odpovědnosti nejen vůči přípravě samotné výuky, ale zejména i vůči svým kolegům pedagogům, kteří ve vás vkládají důvěru. Stejně tak dochází k převedení zodpovědnosti ze strany vedení školy na jednotlivé učitele a vtažení jednotlivých pedagogů do řízení výuky na vyšší úrovni, než jsou pedagogové zvyklí. V tomto ohledu zde vidím pozitivní efekt daleko většího napojení do školního plánování a získání zkušeností s organizací. Současně i prohlubování zkušeností v otázce formování cílů a společného plánování napříč ročníky, obory a věkovými kategoriemi, což je vždy velmi obohacující zkušenost. Z pohledu člena týmu se míra odpovědnosti vůči kolegům o moc nemění, nicméně se můžete spolehnout na svého vedoucího ve smyslu přípravy konceptu z jeho strany, hlídání termínů změnách v harmonogramu školy. Vedoucí týmu komunikuje s vedením školy. Současně je pak možné se jako člen zaměřit na velmi úzce specifikované a konkrétní úkoly spojené s přípravou či tvorbou metodiky, nebo jiných aspektů projektového dne. Pro obě funkce (ať už člena, nebo vedoucího týmu) ale platí společně to, že je vždy potřeba dobře informovat pedagogický sbor o vašem záměru, který by měl obsahovat koncept samotného projektového vyučování, vždy s dostatečným časovým předstihem, který se konkrétně nám v praxi osvědčil jako lhůta minimálně 3 týdnů před samotným projektovým dnem/týdnem. Současně pak doporučujeme materiály, které vytvoříte ke konkrétní projektové výuce na stejné téma, sdílet se svými kolegy takovým způsobem, aby s nimi bylo možné pracovat i při dalších ročnících projektové výuky nebo byly příkladem dobré praxe i do standardní výuky. Ideální je forma školního bezpečného on-line úložiště. Jako nejpodstatnější část vidím následnou celoškolní reflexi, která dává zpětnou vazbu celému přípravnému týmu o efektivnosti připravené metodiky, materiálů a organizaci projektové výuky.

Jako další příklad dobré praxe uvádím možnost plánování a realizace projektového vyučování ve dvojici. Na ZŠ Kunratice je párová výuka velmi podporovaná a celý pedagogický sbor je k tomu vedením školy nenásilně veden. Výhody to má nejen v rozdílnosti pohledů na konkrétní historickou událost či způsob výuky, ale samozřejmě i praktický dopad přímo během konání samotné výuky. Během on-line projektového dne 2020 se nám potvrdilo, že žáci vychází ze zcela odlišných prostředí, kde je i samotná událost 17. listopadu vnímána velmi rozdílně, zejména v případě roku 1989. Důležitá je v tomto ohledu samozřejmě naprostá korektnost a respektování rozdílných názorů, ale je potřeba ošetřit případné negativní emoce, které mohou způsobit některé argumenty, které žáci přinášejí z domova. Klíčová je ovšem motivace žáků učiteli. V dnešní době se dlouhodobě ukazuje, že témata druhé světové války, ale i moderních dějin devadesátých let minulého století, se stávají stále méně atraktivní pro mladší generace, což je vcelku přirozené. My jsme zvolili v tomto případě cestu přenesení odpovědnosti na žáky ve smyslu delegování úkolu typu: „vytvořte lekci na téma 17. listopad, která by podle vás byla nejlepším způsobem, jak učit o daném tématu stejný ročník, co jste aktuálně vy“. Ukázalo se, že tento způsob motivace na žáky 6. ročníku zabral a dlouhodobě zabírá, zejména proto, že cítí být součástí systému, který mohou ovlivnit a že jejich práce má reálný dopad na jejich vlastní učení (zde narážím na následné zkoušení jednotlivých lekcí v třídnických hodinách, které následovaly po projektovém dnu 17. listopadu 2020). Projektový týden 17. listopadu 2021 jsme zažili prezenční formu výuky dělenou do dvou na sebe nenavazujících dnů (neboť 17. listopad byl středa, mezi těmito dvěma projektovými dny). Zde lze konstatovat, že modelová lekce, kterou jsem vytvořil pro účely této diplomové práce je pro 7. ročník z hlediska obsahu náročná, ale není nereálné podle této lekce výuku vést. V tomto případě ovšem by byla vhodná buď delší časová dotace na jednotlivé fáze lekce či předchozí hodiny s podobným tématem. Dlouhodobě se nám ve škole ukazuje, že je velmi úspěšný styl výuky, který se zaměřuje na žákovo vlastní objevování, ať už skrze text, fotografie či jiné prameny. Při realizaci lekce si učitelé mohli tuto teorii potvrdit hned ve dvou případech. Prvním byl rozdíl argumentace během prvního brainstormingu (evokační část) v kontrastu s diskuzemi, které probíhaly ve skupinkách při závěrečné fázi druhé části lekce (část uvědomění). Druhý případ byl pak porovnání první odpovědi žáka/ů na badatelskou otázku v první části lekce (evokační část) s její podobou po závěrečné třetí části práce (reflektivní část). Následná exkurze do

PSP ČR se jevila jako velmi vítaný zážitek pro žáky, který nebyl přímo zaměřen na 17. listopad 1989 ani 1939, nicméně cílil na ideály, které jsme určili v přípravném týmu jako klíčové a výchozí pro tvorbu metodiky pro projektovou výuku 17. listopadu 2021. Poslední částí byla reflexe pracovního listu *Výzvárný 17. listopadu*,¹⁴⁵ která nám ukázala, že ačkoli byla tato část dobrovolná, přiměla řadu dětí se vydat na místa spojená s událostmi listopadu 1939 a 1989.. Rozdílnost, s jakou žáci vybírali a plnili úkoly Výzvárný, nám ukazuje, že je vždy výhodné zaměřit tento typ pracovních listů na různé druhy dovedností i vědomostí. Během závěrečné práce na třídním plakátu pak docházelo k velmi příjemným zjištěním, že se do vyplňování zapojili celé rodiny žáků a že to žáky přimělo si o situaci zjišťovat informace nejen skrze internetové zdroje, ale i skrze rozhovory s rodiči, prarodiči, nebo občany na konkrétních místech spojených s oslavami výročí *Dne boje za svobodu a demokracii*.

Cílem této práce bylo ukázat způsoby, jakými je možné přemýšlet nad výukou. Součástí práce jsou přípravy, aplikace i realizace projektového vyučování na téma významné historické události, konkrétně výročí 17. listopadu. Hlavní součástí této práce jsou pak dvě praktické ukázky po sobě jdoucích ročníků projektové výuky na toto téma, jeden v on-line režimu studia a druhý v prezenční formě studia. V první kapitole bylo třeba uvést kontext vzdělávací, ve spojení se stručným představením vývoje a současného stavu školního vzdělávacího plánu ZŠ Kunratice a současně s ním i zakotvení projektového vzdělávání a podpory učitelů v tomto způsobu učení. Rovněž zde byly uvedeny i příklady profesní podpory učitelů, jakožto příklad dobré praxe, z které vychází i způsob, jakým někteří učitelé na této škole následnou projektovou výuku aplikují v praxi. V prvních dvou subkapitolách jsem pracoval s informacemi z diplomové práce Kateřiny Círové, jak je již uvedeno v úvodu první kapitoly. V druhé kapitole byla provedena analýza tematického celku, dělená na několik subkapitol. V této části došlo v poslední jmenované subkapitole k vytvoření modelové lekce na téma 17. listopadu 1989.¹⁴⁶ V kapitole třetí jsem se zabýval přípravou a tvorbou metodiky z pozice člena přípravného týmu projektového dne 17. listopadu 2020 na ZŠ Kunratice. Je zde detailní popis, jakým způsobem jsme se jako tým museli vyrovnat

¹⁴⁵ Viz příloha č. 1 a příloha č. 2 v Seznam příloh.

¹⁴⁶ Viz Nejedlý, Ondřej; Matoušová, Kateřina. *Příprava lekce pro výuku výročí 17. listopadu 1989*. Praha: Základní škola Kunratice. 15. září 2020. Citace: [24. listopadu 2021].

s problémy on-line prostředí a možností pedagogického sboru v tomto ohledu. Dále jsem v kapitole popsal cíle projektového dne a postupy při tvorbě metodiky. V neposlední řadě jsem se věnoval tomu, jak jsou s metodikou seznámeni ostatní kolegové, kteří se nepodílejí na samotné přípravě. . Následně je zde zachycená i samotná příprava a realizace projektové výuky z pozice třídního učitele 6 .C. Kapitola je zakončena popisem celoškolní reflexe průběhu projektového dne. V kapitole čtvrté je pak zachycen obdobný případ, přičemž v této části práce jsem se zabýval rovněž přípravou a tvorbou metodiky, tentokrát ovšem z pozice vedoucího člena přípravného týmu 17. listopadu 2021 na ZŠ Kunratice. I zde je uveden detailní popis, jakým způsobem jsme jako přípravný tým přemýšleli nad podobou projektového vyučování, se zvláštním přihlédnutím k faktu, že jsem byl vedoucí týmu. Popisuji, jak jsme postupovali při vymezení cílů, tvorbě metodiky a přípravných materiálů s využitím zkušenosti a dat předchozího ročníku. V poslední části této kapitoly je pak rovněž uvedena příprava a samotná aplikace a realizace z pozice třídního učitele 7. C., tedy stejné třídy, která se mnou absolvovala předchozí rok projektové výuky na téma 17. listopadu on-line.

Citované zdroje

APSPČR. 1960. Archiv Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. *Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Čl. 28.* [Online] 11. červenec 1960. [Citace: 20. listopad 2021.] https://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1960.html.

—, **1939.** Archiv Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. *Výnos Vůdce a říšského kancléře ze dne 16. března 1939 o Protektorátu Čechy a Morava, 75/1939 Sb.* [Online] 16. březen 1939. [Citace: 15. listopad 2021.] https://www.psp.cz/kps/pi/gi/historie/vynos_o_zrizeni_protektoratu.pdf.

Ash, Timothy Garton. 2019. *Rok zázraků, Svědectví o revoluci roku 1989 ve Varšavě, Budapešti, Berlíně a Praze.* [překl.] Miroslav Drozd. Praha : Prostor, 2019. 978-80-7260-433-3.

AÚPN. 2004-2018. Ústav paměti národa. *Sviečková manifestácia v Bratislave, 25. marec 1988.* [Online] 2004-2018. [Citace: 20. listopad 2021.] <https://www.upn.gov.sk/sk/svieckova-manifestacia-v-bratislave--25--marec-1988/>.

Beran, Vít, a další. 2007-2013. Školní vzdělávací program KUK. [Online] 2007-2013. <https://www.zskunratice.cz/web/dokumenty-a-formulare>.

Berg, Gunnar et al. 2005. *Kultura školy: příspěvek k výzkumu a rozvoji.* Brno : Masarykova univerzita, 2005.

Bernardy, David a Matesová, Kateřina. 1996-2021. Děčko - Česká televize. *Zprávičky - Sametová revoluce.* [Online] 1996-2021. [Citace: 24. listopad 2021.] <https://decko.ceskatelevize.cz/video?g=podle-poradu&porad=992171#Z>.

Čírová, Kateřina. 2019. Diplomová práce. *Výtvarná výchova ve školním vzdělávacím programu pro 2. stupeň základní školy.* Praha : Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra výtvarné výchovy, 2019. Vedoucí práce: PhDr. Leonora Kitzbergerová, Ph.D.

Čadová, Naděžda. 2019. Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR. *Názory české veřejnosti na fungování demokracie anedemokratické alternativy politického systému.* [Online] 29. říjen 2019. <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/demokracie-obcanska-spolecnost/5031-nazory-ceske-verejnosti-na-fungovani-demokracie-a-nedemocraticke-alternativy-politickeho-systemu-zari-2019>.

Červenka, Jan. 2019. Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR. *Třicet let od sametové revoluce z pohledu české veřejnosti.* [Online] 29. říjen 2019.

<https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/demokracie-obcanska-spolecnost/5029-tricet-let-od-sametove-revoluce-z-pohledu-ceske-verejnosti>.

Flieger, Jan. 2006. Valka.cz. *17. listopad – Mezinárodní den studentstva*. [Online] 2006. [Citace: 15. listopad 2021.] https://www.valka.cz/newdesign/v900/clanek_11824.html.

Gošová, Věra. 2011. *E-U-R*. Praha : Národní pedagogický institut, 20. září 2011. Metodický portál RVP.CZ: Pedagogický lexikon.

Hanzel, Vladimír. 2009. *Albertov 16:00. Příběhy sametové revoluce*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2009. 978-80-7422-002-9.

Hattie, John A. C. 2009. *Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement*. . New York : Routledge, 2009.

Hoffman, Ivan. 2019. irozhlas.cz. *O příčinách a důsledcích sametové revoluce*. [Online] 19. listopad 2019. https://www.irozhlas.cz/komentare/ivan-hoffman_1911190629_dok.

Hord, Shirley M. 1997. *Professional Learning Communities: Communities of Continuous Inquiry and Improvement*. Austin : Southwest Educational Development Lab., 1997.

Husák, Petr a Ježek, Tomáš. 1997. *Budování kapitalismu v Čechách: rozhovory s Tomášem Ježkem*. Praha : Volvox Globator, 1997.

Husák, Petr. 2013. *Česká cesta ke svobodě: politické drama o šestnácti dějstvích s otevřeným koncem*. Praha : Mladá fronta, 2013.

James, Krapfl. 2019. [dotazovaný] Svobodová Eva. *Jak si vykládat 17. listopad?* Radio Wave, Praha : Český rozhlas, 18. listopad 2019.

Kolektiv autorů. 2009-2021 . *Moderní dějiny*. Praha : Občanské sdružení PANT, 2009-2021 .

— . **2008-2021.** *Paměť národa*. Praha : Post Bellum ve spolupráci s Českým rozhlasem a Ústavem pro studium totalitních režimů, 2008-2021.

Košťálová, H. 2012. *Párová výuka obecně*. 2012.

Koutský, Pavel, a další. 1996-2021. Děčko - Česká televize. *Dějiny udatného českého národa*. [Online] 1996-2021. [Citace: 24. listopad 2021.] <https://decko.ceskatelevize.cz/dejiny-udatneho-ceskeho-naroda>.

Králová, Olga a Beran, Vít. 2016. Základní škola Kunratice. *O škole*. [Online] 8. únor 2016. [Citace: 15. listopad 2021.] <https://www.zskunratice.cz/skola/o-skole>.

- Krapfl, James. 2016.** *Revoluce s lidskou tváří: politika, kultura a společnost v Československu v letech 1989-1992.* Praha : Rybka Publishers, 2016. 978-80-87950-23-4..
- Krejčí, Oskar. 2014.** *Sametová revoluce.* Praha : Professional Publishing, 2014.
- Matoušová, Kateřina, a další. 2020.** *Den třídy - 17.listopadu - nástěnka inspirace (ZŠ KUNRATICE).* [Padlet.com] 12. listopad 2020.
- Měchýř, Jan. 1999.** *Velký převrat či snad Revoluce sametová.* Praha : Progetto, 1999. 80-86366-00-6.
- Možný, Ivo. 2009.** *Proč tak snadno--: některé rodinné důvody sametové revoluce : sociologický esej.* Praha : Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. 978-807-4190-131..
- Nejedlý, Ondřej a Círová, Kateřina. 2020.** *17. listopad - 6.C.* [Padlet.com] 14. listopad 2020.
- . **2020.** *Záznam projektového dne 17. listopadu - 6.C.* [Videozáznam hodiny] Praha : Základní škola Kunratice, 16. listopad 2020.
- Nejedlý, Ondřej. 2021.** *Představení konceptu projektového týdne 17. listopadu (2021).* Praha : ZŠ Kunratice, 26. říjen 2021. Prezentace pro pedagogický sbor ZŠ Kunratice.
- Nejedlý, Ondřej, Jeřábková, Iveta a Šíp, Ondřej. 2021.** Pracovní list. *Výzvěrna 17. listopadu.* Praha : Přípravný tým projektového týdne 17. listopadu na ZŠ Kunratice, 6. listopad 2021.
- Novotná, Hedvika a Špaček, Ondřej a Šťovičková, Magdaléna (eds). 2019.** *Metody výzkumu ve společenských vědách.* Praha : FHS UK, 2019.
- Pajerová, Monika. 2019.** Po stopách sametové revoluce 1: Národní třída. [dotazovaný] Eva Turečková. Radio Prague international, Praha : Český rozhlas, 11. listopad 2019.
- Pasch, Marvin. 2005.** *Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině.* Praha : Portál, 2005.
- Pedagogický sbor, ZŠ Kunratice. 2020.** *Záznam reflexe projektového dne 17. listopadu.* Praha : Základní škola Kunratice, 19. listopad 2020.
- Pol, Milan. 2008.** *Škola na cestě k učící organizaci.* Praha : Orbis Scholae, 2008. 1802-4637.
- Pullmann, Michal. 2011.** *Konec experimentu: přestavba a pád komunismu v Československu.* Praha : Scriptorium, 2011.
- 2011–2021.** *RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.* NÚV : Národní ústav pro vzdělávání, 2011–2021.

- Rychlík, Jan. 2007.** *Cestování do ciziny v habsburské monarchii a v Československu.* Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. 978-80-7285-081-5.
- . 2020. *Československo v období socialismu 1945-1989.* Praha : Vyšehrad, 2020. 978-80-760-1334-6.
- Sedláček, Robert. 2014.** *České století - Poslední hurá! (1989).* [autor] Pavel Kosatík. Česká televize, 2014.
- Stehlík, Michal. 2021.** Stehlíkův kurz moderních dějin. [dotazovaný] Petr Horký. *Normalizace - víc loajality než schopností.* Praha : #Hausbot Petra Horkého, 8. únor 2021.
- . 2021. Stehlíkův kurz moderních dějin. [dotazovaný] Petr Horký. *Perestrojka - kolaps mocenského systému.* Praha : #Hausbot Petra Horkého, 18. únor 2021.
- . 2021. Stehlíkův kurz moderních dějin. [dotazovaný] Petr Horký. *Sametová revoluce: Spontánní akce nebo připravený převrat?* Praha : #Hausbot Petra Horkého, 11. březen 2021.
- . 2018. Večery na FF UK. [dotazovaný] Neurazitelny.cz. *Jak se myslelo a myslí v naší krásné zemi aneb Vývoj českého myšlení (a myšlení o Čechách).* Praha : Přednáškový cyklus Večery na FF UK je realizován ve spolupráci Filozofické fakulty UK a projektu Neurazitelny.cz, 3. srpen 2018.
- . 2018. Vývoj českého myšlení. *Večery na FF UK.* Praha : Přednáškový cyklus Večery na FF UK je realizován ve spolupráci Filozofické fakulty UK a projektu Neurazitelny.cz, 3. srpen 2018.
- Suk, Jiří. 2005.** [dotazovaný] Petr Sovoboda. *17. listopad 1989: Komunistický režim stál jen na svých mocenských pilířích, jeho důvěryhodnost byla minimální, říká historik Jiří Suk.* iForum, Praha : Univerzita Karlova, 17. listopad 2005.
- . 2020. *Labyrintem revoluce: aktéři, zápletky a křížovatky jedné politické krize.* Praha : Prostor, 2020.
- Vančura, Jiří a Brod, Toman. 1999.** *Proč jsme v listopadu vyšli do ulic.* Brno : Doplněk, 1999.
- Zidek, Petr, a další. 2019.** *Lidé roku 1989: vítězové a poražení sametové revoluce.* Praha : Euromedia Group, 2019.
- Zuna, Pavel a Krušina, Martin. 2016.** Slavné dny. *Den studentů (17. listopad 1939 a 1989).* [Online] 17. listopad 2016. [Citace: 24. listopad 2021.] <https://www.slavne-dny.cz/episode/532425/den-studentu-17-listopad>.

Seznam příloh

1. Příloha

*Výzvárná
17. listopadu*

Výzvy za 1 bod

- *Vypiš #hashtagy, které se pojí k 17. listopadu (alespoň 5).*
- *Zapal svíčku na Národní třídě a zjisti, proč se to dělá.*
 - *Nezapomeň si ty informace zapsat:*
- *Vymysli dobový merch pro demonstranty.*
 - *Namaluj / vymodeluj a následně se s tím vyfoť / přines ve čtvrtek do školy!*

Výzvy za 2 body

- *Poslechni podcast o tématu.*
 - *Zapiš:*
 - *Název podcastu (platforma = Spotify, Google Music, Apple Podcasts, Clubhouse, atd...).*
 - *Kdo je autor pořadu.*
 - *Téma (čemu se ten díl věnuje).*
 - *Délku podcastu.*
 - *Nejjímavější informace, co ses z něj dozvěděl/a.*

díky ze muzeum

2. Příloha

17. Výzvěrna listopadu

- Koukni se na zprávy.
 - Zapiš:
 - Název programu (ČT24, Nova, Prima...).
 - Téma (čemu se ten díl věnuje, konkrétněji).
 - Místo, odkud se vysílá reportáž.
 - Nejzajímavější informaci, co ses z něj dozvěděl/a.

Výzvy za 3 body

- Zavolej / vyzpovídej minimálně jednoho rodiče a jednoho prarodiče (babička/děda) otázkou: „Co jsi dělal/a 17. listopadu 1989?“
 - Nezapomeň si jejich příběh alespoň ve zkratce zaznamenat:
- Vyber si minimálně jedno z těchto míst a udělej si zde selfie:
 - Národní třída
 - Albertov
 - Hlávková kolej
- Zeptej se 3 lidí na vybraném místě, proč tam jsou a co to pro ně znamená.
- Odpovědi si nezapomeň zaznamenat:

